

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

Студиска програма: ФИНАНСИСКО ИЗВЕСТУВАЊЕ И РЕВИЗИЈА

ШТИП

Александра Николовска

**ТЕМА: УТВРДУВАЊЕТО НА РЕВИЗОРСКИОТ РИЗИК ОСНОВА ЗА
УТВРДУВАЊЕ НА МАТЕРИЈАЛНОСТА И ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА
РЕВИЗОРСКИ ДОКАЗ**

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

Штип, 2018 година

Комисија за оценка и одбрана

Претседател Доц. Д-р Илија Груевски
Доцент на Економскиот Факултет при Универзитетот „Гоце
Делчев“ – Штип

Член и ментор Проф. Д-р. Јанка Димитрова
Вонреден професор на Економскиот Факултет при
Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип

Член Доц. Д-р Благица Колева
Доцент на Економскиот Факултет при Универзитетот „Гоце
Делчев“ – Штип

АПСТРАКТ

Целта на ревизијата на финансиските извештаи е да ги увери корисниците дека истите се составени објективно и точно. Финансиските извештаи се изготвуваат од страна на компанијата, а задачата на ревизорот е да изрази мислење во врска со нивната објективност. За да го направи ова, ревизорот мора да спроведе бројни постапки, тестови на салдата и трансакциите во финансиските извештаи и да собере достатен и соодветен ревизорски доказ. Мислењето кое го дава ревизорот е во форма на извештај и истиот мора да биде објавен заедно со финансиските извештаи на компанијата.

Главен ризик со кој се соочува ревизорот при ревизијата на финансиските извештаи, е дека финансиските извештаи содржат грешки кои нема да бидат откриени од интерните контроли кои се воспоставени од компанијата, потоа ревизорот преку спроведените ревизорски постапки, исто така нема да ги открие и дека ќе изрази несоодветно мислење за истите. Овој ризик е познат како ревизорски ризик. Со цел сведување на ревизорскиот ризик на минимум ревизорот обезбедува ревизорски докази кои ќе му служат да го поткрепи своето мислење во врска со финансиските извештаи.

Концептот на ревизорски доказ е еден од трите фундаментални концепти на ревизијата. Материјалноста се однесува на важноста и значењето на ставките и трансакциите кои се прикажани во финансиските извештаи. Концептот на материјалност е вториот фундаментален концепт на ревизијата. Третиот фундаментален концепт е концептот на ревизорски ризик. За да се спроведе ефикасна и ефективна ревизија на финансиските извештаи потребно е да се разберат и имплементираат овие три фундаментални концепти. Тие се меѓусебно поврзани и е неопходно е нивно соодветно комбинирање со цел да се спроведе квалитетна ревизија.

Клучни зборови: финансиски извештаи, материјалност, ревизорски тестови, ревизорско мислење

ABSTRACT

The purpose of the audit of the financial statements is to assure the beneficiaries that they have been compiled objectively and accurately. The financial statements are prepared by the company, and the auditor's task is to express an opinion for their objectivity. In order to do this, the auditor must carry out a lot of procedures and to collect sufficient and appropriate audit evidence. The opinion given by the auditor is in a form of report and it must be published together with the financial statements of the company.

The main risk that the auditor is facing through auditing the financial statements is that the financial statements contain errors that will not be disclosed by the internal controls which are established by the company, and the auditor will not reveal them through the audit and express unappropriate opinion about them. This risk is known as audit risk. In order to minimize the audit risk, the auditor provides audit evidence that will help him to support his opinion for the financial statements.

The concept of audit evidence is one of the three fundamental concepts of the audit. Materiality refers to the importance and significance of the items and transactions that are presented in the financial statements. The concept of materiality is the second fundamental concept of audit. The third fundamental concept is the concept of audit risk. In order to conduct an efficient and effective audit of the financial statements, these three fundamental concepts need to be understood and implemented. They are interconnected and it is necessary to combine them appropriately in order to carry out a quality audit.

Keywords: financial statements, materiality, audit tests, audit opinion

СОДРЖИНА

ВОВЕД	7
ГЛАВА I ПОИМ ЗА РЕВИЗИЈА НА ФИНАНСИСКИТЕ ИЗВЕШТАИ	9
1.1. Општ теоредски осврт на ревизијата на финансиските извештаи	9
1.2. Современи стојалишта за поимот, целите и значењето на ревизијата на финансиските извештаи	15
1.3. Видови ревизија.....	18
1.3.1. Интерна ревизија.....	19
1.3.2. Екстерна ревизија	20
1.3.3. Државна ревизија	21
1.3.4. Судска ревизија	22
ГЛАВА II ФУНДАМЕНТАЛНИ КОНЦЕПТИ НА КОМЕРЦИЈАЛНАТА РЕВИЗИЈА	23
2.1. Концепт на материјалност.....	23
2.1.1. Методи за пресметување на материјалноста	27
2.1.2. Чекори во утврдување и оценка на материјалноста	31
2.1.3. Проценување на влијанието на значајно погрешните прикажувања.....	35
2.2. Концепт на ревизорски доказ	36
2.2.1. Прибирање на ревизорски доказ.....	37
2.2.2. Користење на информации обезбедени од страна на компанијата.....	41
2.2.3. Ревизорски тестови, аналитички постапки и работни документи	41
2.2.3.1. Тестови на контрола	41
2.2.3.2. Суштински тестови	44
2.2.4. Разумно уверување	49
ГЛАВА III РЕВИЗОРСКИ РИЗИК	51
3. Концепт на ревизорски ризик.....	51
3.1. Компоненти на ревизорски ризик	52
3.1.1. Инхерентен ризик.....	54

3.1.2. Контролен ризик	59
3.1.2.1. Проценка на контролниот ризик	61
3.1.3. Детекциски ризик (ризик од неоткривање).....	63
3.1.3.1. Пресметување ризик на детекција.....	63
3.1.4. Деловен ризик.....	66
3.2. Поврзаност меѓу материјалноста и ревизорскиот ризик	67
3.2.1. Прифаќање на ревизорски ангажман	68
3.3. Ризик кој произлегува од примента на методот на примерок.....	73
3.4. Ревизорско мислење	78
3.4.1. Безусловно мислење.....	79
3.4.2. Мислење со резерва	80
3.4.3. Негативно мислење	81
3.4.4. Воздржување од давање на мислење	82
ГЛАВА IV МЕРЕЊЕ И СУМИРАЊЕ НА РИЗИКОТ НА РЕВИЗИЈАТА (ИНТЕРАКЦИЈА НА ТРИТЕ РИЗИК ФАКТОРИ)	84
4.1. Интеракција на трите фактори на ревизорски ризик.....	84
4.2. Влијание на материјалноста за одредување на ревизорските цели.....	93
ГЛАВА V ПРАКТИЧНО ИСТРАЖУВАЊЕ	94
5.1. Прашалник „Утврдување на ревизорски ризик“	94
5.2. Резултати и заклучоци од спроведениот прашалник.....	97
ЗАКЛУЧОК	112
БИБЛИОГРАФИЈА.....	116

ВОВЕД

Од нејзиното појавување па се до денес, ревизијата на финансиските извештаи на компаниите од страна на независен надворешен ревизор е камен-темелник на довербата во финансиските системи во светот. Со помош на ревизијата се добива уверување дека финансиските извештаи на компанијата даваат „вистински и објективен“ поглед на остварените финансиски резултати на компанијата. Ревизијата гради мост на доверба помеѓу оние кои ја управуваат компанијата и оние кои ја поседуваат, акционерите.

Сите деловни субјекти имаат законска обврска да ги презентираат резултатите од работењето пред сопствениците на компанијата и менаџерите. Притоа, најмногу информации за работењето на компанијата имаат менаџерите, но менаџерите сакајќи да прикажат подобри финансиски резултати можат да манипулираат со нив за да покажат подобри резултати од оние што реално биле остварени. Сопствениците, односно акционерите, може да се соочат со проблем бидејќи треба да веруваат во точноста во исказите на менаџментот. Поради ова со цел да се надмине проблемот со довербата, се вклучува трета, независна страна, која ќе ја провере точноста на исказите во финансиските извештаи. Ова трета страна е ревизорот.

Потенцијалните инвеститори и акционерите ќе бидат посигурни при користење на информациите од финансиските извештаи доколку постои уверување од трета страна за нивната точност и вистинитост. Главна цел на ревизорот е да ги провери информациите во финансиските извештаи и да формира свое независно стручно мислење дека истите се точни и ја покажуваат реално финансиската состојба на компанијата. Притоа, ревизорот се соочува со ризик дека ќе изрази несоодветно мислење, односно дека ќе изрази мислење дека финансиските извештаи се реални и дека не содржат погрешни информации, а во суштина тие да содржат, или пак да изрази негативно мислење за истите а тие да не содржат материјално значајни пропусти и грешки. За да го поткрепи своето мислење, потребно е ревизорот да спроведе голем број на постапки и да прибере доволен и соодветен ревизорски доказ. Кои, какви и во колкав обем постапки ќе спроведе и колкав

ревизорски доказ ќе прибере, зависи од проценката на ревизорот. Целокупната ревизија, во голема мера е условена од разбирањето и имплементирањето на трите фундаментални концепти, и тоа: концептот на материјалност, концептот на ревизорски доказ и концептот на ревизорски ризик. Овие три концепти се меѓусебно поврзани. Обемот на активностите кои ќе ги преземе ревизорот со цел обезбедување на ревизорски докази, ќе зависи од утврдената материјалност и утврденото ниво на ревизорски ризик. Ревизорот ќе направи соодветна комбинација на овие три фундаментални концепти, со цел спроведување на квалитетна ревизија.

Поаѓајќи од значењето на овие три фундаментални концепти за ревизијата, кои претставуваат темел на ревизијата како процес, се определив за разработка на оваа тема во мојот магистерски труд, со посебен акцент на ревизорскиот ризик како еден од трите фундаментални ревизорски концепти. Ревизорите при вршење на ревизија на финансиските извештаи се соочуваат со разни ризици кои можат да доведат до изразување на несоодветно мислење за извештаите. Несоодветното ревизорско мислење би предизвикало штета за корисниците за финансиските извештаи кои ги темелат своите деловни одлуки на овие финансиски извештаи, а несоодветното мислење би можело да доведе и до ризик од губење на деловниот углед на ревизорот како и до судски спорови и штети по ревизорот. Со цел да го намали ревизорскиот ризик, ревизорот прибира ревизорски докази врз основа на кои ќе го базира своето мислење.

Целта на истражувањето при изработката на овој магистерски труд ќе биде насочена кон разработка на трите фундаментални концепти на ревизијата, да се согледаат какви ревизии најчесто спроведуваат ревизорските друштва во Република Македонија, со какви ризици се соочуваат при вршење на ревизиите и што преземаат за намалување на истите. Истражувањето треба да ја отслика состојбата во РМ и да придонесе за научните сознанија во оваа област. За остварувањето на овие цели, спроведов истражување во форма на прашалник до ревизорските друштва во РМ чии резултати се надевам ќе послужат како основа за доградување на постоечката научна мисла на ова поле.

ГЛАВА I ПОИМ ЗА РЕВИЗИЈА НА ФИНАНСИСКИТЕ ИЗВЕШТАИ

1.1. Општ теоредски осврт на ревизијата на финансиските извештаи

Зборот ревизија етимолошки потекнува од латинскиот збор „revidere” што значи „да се испита“, „да се изврши преглед“, и од новолатинскиот “revisio” што значи „повторно да се прегледа“, „одново да се погледа“, „уште еднаш да се види“ заради испитување и просудување. Ревизијата би можела да се дефинира како проверка и верификација на податоците кои се дадени во финансиските извештаи на компанијата. Таа е систематски процес на објективно прибирање и оценка на докази поврзани со извештаите за економските настани и резултати, со цел да се потврди степенот на коресподентност помеѓу постоечките извештаи за работењето и однапред утврдените критериуми и да се дистрибуираат добиените резултати до заинтересираните страни.¹

Историски гледано, развојот на ревизијата, е поврзан со развојот на сметководството. Системот на двојно книговодство најпрвин бил опишан во средниот век во Италија со појавата на големите трговски куќи и максимизирањето на профитот како концепт на деловно управување.

Развојот на ревизијата отсекогаш бил поврзан и условен од развојот на сметководството. Кај античките цивилизации постоело регистрирање на одделни трансакции како начин за поткрепување на краткорочното меморирање на партнерите во размената, а книговодството како механизам за поткрепување на системот за донесување на деловни одлуки во насока на максимизирање на профитот било непознато. Потребата за воведување на ревизијата се појавила за прв пат во Велика Британија за време на индустриската револуција и појавата на големите индустриски компании каде управувањето било одвоено од сопствениците на компанијата. Првото професионално здружение на сметководители, односно ревизори било основано таму, со признание од државата. Со натамошниот развој се развила и

¹ Маја Димовска, Современи трендови во развојот на државната ревизија во Република Македонија, Прилеп, 2016, стр.3

денешната професионална ревизија. По Велика Британија, ревизијата се развила и во САД, а подоцна и во другите развиени земји. Се создале ревизорски институции чие укупнување придонело за натамошен развој на ревизијата и нејзино прифаќање како независна професија.

За разлика од развиените економии, развојот на ревизијата во економиите во транзиција е со подруг тек. Во овие економии поради економските и политичките случувања, ревизијата била организирана како дел од државата, а развојот како независна професија започнал многу подоцна, поради што сè уште е во фаза на развој. Во поголемиот дел од овие економии, се создадени потребните услови за развојот на ревизијата, донесена е законска и професионална регулатива и формирани се друштва за ревизија. Во 1997 година со донесувањето на законите за комерцијална и државна ревизија и со усвојувањето на Меѓународните ревизорски стандарди (МСР) и Кодексот на етика за професионалните сметководители IFAC (во 1998 година) во Република Македонија започна воведувањето на ревизијата и ревизорската професија.

Од појавувањето па сè до денес, природата на ревизијата и на сметководството, драстично се има изменето, особено во последните години, како резултат на потребите и на промената на околината. Но како и да е, овие две дисциплини сè уште се дефинирани по традиционалната улога што ја имале.

Ревизијата е процес на обезбедување на уверување за вистинитоста на информациите кои се содржани во финансиските извештаи, подготвени во согласност со генерално прифатените сметководствени стандарди и со други правила. Финанските извештаи се подготвени од страна на менаџментот на претпријатието, но независните ревизори играат круцијална улога во финансиското известување на компанијата. Корисниците на финансиските извештаи, очекуваат од ревизорите на процесот на известување да му дадат компетентност, интегритет, независност и објективност.

Историски гледано, ревизијата на финансиските извештаи се дефинирала како систематски процес на објективно обезбедување на докази во врска со информациите изнесени во финансиските извештаи, обезбедување

на сигурност во врска со тоа дали финансиските извештаи се подготвени според барањата и критериумите за известување, како и за соопштување на резултатите на заинтересираните страни. Улогата на ревизорот се сведува на тоа да подготви писмен извештај во кој ќе изрази мислење во врска со тоа дали податоците во финансиските извештаи се подготвени во согласност со генерално прифатените сметководствени принципи или некои други прифатени критериуми. Овие фундаментални цели на ревизијата на финансиските извештаи, генерално останале непроменети и покрај големите промени коишто се имаат случено и во бизнис опкружувањето и на финансиските пазари од минатото па сè до денес.

Главната цел на ревизијата на финансиските извештаи е да овозможи ревизорот да искаже мислење во врска со тоа дали податоците во финансиските извештаи (податоците кои се цел на ревизија) се подготвени, од сите материјално значајни аспекти, во согласност со идентификуваната рамка за финансиско известување.² Нормално, оваа рамка може да се дефинира како генерално прифатени сметководствени принципи (GAAP) како што се Меѓународните сметководствени стандарди или други еквивалентни стандарди во зависност од законодавството во земјата. Кога се зборува за финансиски извештаи кои се цел на ревизија, најчесто се мисли на билансот на состојба, билансот на успех, извештајот за паричен тек, како и објаснувачки белешки кои служат за дообјаснување на овие извештаи. Фразите со кои се изразува мислење на ревизорот најчесто се „дава точен и фер поглед“ или „ја презентира од сите материјално значајни аспекти“ коишто се еквивалентни.

При одлучување дали финансиските извештаи даваат „фер поглед“, во согласност со прифатените критериуми, ревизорите спроведуваат низа на тестови со цел да утврдат дали финансиските извештаи содржат материјално значајни грешки или погрешни прикажувања.

² Меѓународни стандарди за ревизија (превод од англиски јазик), Комисија за ревизорски стандарди, Скопје, 1998, стр.45

Генерално гледано, секоја ревизија на финансиските извештаи содржи четири цели:

- ✓ да утврди дали податоците во финансиските извештаи и придружните објаснувачки белешки се во согласност со специфичните критериуми;
- ✓ да ја утврди ефикасноста и соодветноста на системите за внатрешна контрола преку проверка на финансиските извештаи;
- ✓ да го утврди постоењето на грешки и измами во податоците во финансиските извештаи;
- ✓ да направи проценка на веројатноста организацијата да продолжи да функционира според концептот на континуитет.

Обврска на секој деловен субјект е да ги презентира информациите од своето деловно работење, како и резултатите кои ги има остварено. Овие информации се битни како за сопствениците, менаџерите така и за останатите стејкхолери (банки, доверители, кредитори, државата и други). Задачата за подготовка на финансиските извештаи ја има менаџментот на претпријатието. Менаџментот ги има најцелосните информации за остварените резултати, но многу пати, со цел да покаже подобри остварени резултати, може да прикаже податоци кои не одговараат целосно на вистински постигнатите. Неточно презентирани информации, може да ги доведат другите стејкхолдери да донесат економски одлуки поразлични од оние кои би ги донеле доколку располагаат со вистинските и точни информации. Поради ова сопствениците, акционерите и останатите заинтересирани страни од работењето на компанијата, се соочуваат со проблем да мора да веруваат во точноста и вистинитоста на презентирани информации од страна на менаџментот, бидејќи не можат лично да ги проверат.

Начин да се надмине овој проблем на кредибилитет е да се проверат податоците кои се прикажани во финансиските извештаи од страна на независна и стручна трета страна. Овде доаѓа до израз улогата на ревизорот. Ревизорот е потребно да ги провери податоците во финансиските извештаи и да даде свое независно и стручно мислење дали податоците даваат фер и

вистински поглед на финансиската состојба на компанијата. Доколку постои вакво мислење, потенцијалните акционери како и сите останати корисници на финансиските извештаи ќе имаат поголема сигурност при користењето на нив во донесувањето на своите идни одлуки и во преземањето на инвестициски активности.

Финансиските извештаи се подготвуваат од страна на менаџментот на компанијата, и тие имаат примарно значење за информирање за работењето на компанијата на корисниците, како што се: акционери, доверители, кредитори, банки, државата и другата поширока јавност. Подготовката на овие извештаи е и законска обврска на секоја компанија. Од овие извештаи се добиваат значајни управувачки информации. Преку овие извештаи се врши и проценка на финансиското „здравје“ на компанијата. Од овие податоци понатаму се донесуваат многу значајни одлуки, иако никој со сигурност не може да ја предвиди точно иднината и идното работење на деловниот субјект, сепак податоците во финансиските извештаи даваат одредени насоки. Финансиските извештаи се подготвуваат врз основа на општоприфатена рамка, која е иста и за мал и голем деловен субјект, стар или нов бизнис, насекаде во светот.

Ревизијата ја зголемува и одговорноста во работењето на компаниите како и нивната економска ефикасност. На корисниците на финансиските извештаи им потврдува дека нивните финансиски одлуки и постапки се базираат на ревидирани деловни финансиски настани. Затоа улогата на ревизијата може да се набљудува како:

- ✓ општествена;
- ✓ економска;
- ✓ психолошка;
- ✓ јавна³.

³Станоевски проф. д-р Станое, „Контрола и ревизија“, Економски факултет – Скопје, 1998 година, стр. 351

Општествена улога се согледува во барањето на општеството деловниот субјект да подготвува и доставува финансиски извештаи до сите стејхолдери и засегнати страни за работењето и за остварените финансиски резултати од работењето на компанијата.

Економска улога се однесува на способноста за донесување на рационални економски одлуки и преземање на рационални економски постапки, со што се овозможува подобро управување со економскиот ризик.

Психолошка улога на ревизијата се согледува во влијанието што го има врз корисниците на финансиските извештаи, да го отстрани сомневањето за реалноста на податоците кои се презентирани во нив и во поттикнувањето да се почитуваат законите, прописите и стандардите при подготовката на финансиските извештаи од страна на менаџментот на компанијата.

Јавната улога се согледува во тоа што ревизијата го штити општествениот интерес во целина.

Од ова може да се заклучи дека целта на ревизијата на финансиските извештаи е да ги верифицира податоците кои се изнесени во истите и на засегнатите корисници да им изнесе објективно и стручно мислење дали податоците кои се презентирани во нив даваат вистински и реален приказ на состојбата на компанијата и дали истите се подготвени во согласност со општоприфатените сметководствени стандарди.

Во одредување дали финансиските извештаи даваат „вистински и фер приказ“, ревизорот врши соодветни испитувања и тестови, со крајна цел да утврди дали истите содржат некои материјално значајни изјави или други погрешни прикажувања

Бизнис средината постојано се менува, што значи дека и сметководствените и ревизорските практики мора да ги следат овие промени во чекор. Одговорните за сметководствените и ревизорските стандарди, како и регулаторите на пазарот, мора постојано да ги следат и надополнуваат стандардите кои се применуваат.

Неколку значајни промени ја карактеризираат ревизијата во изминатите години.

Прво, бројот на компаниите на кои е задолжително да се врши ревизија, во последните неколку години е значително зголемен. Ширењето на ревизијата доаѓа и како одговор на промените кои настанале на пазарот на капитал. Ова довело до зголемување на улогата на регулаторите на пазарот во последните десет години, а се бара и се поголема регулација на финансиската ревизија кај котираните компании.

Второ, случувањата на меѓународниот пазар на хартии од вредност, довеле до барање за повисока регулација на пазарот како и до зајакнување на улогата на ревизијата. Дополнително, развојот на информатичката технологија довел до дополнителни промени во ревизорските практики. Екстерните ревизори мораат да ги следат сите промени кои настануваат на пазарот, како на финансиските пазари, во корпоративните структури така и промените во информатичката технологија. Корпоративните и финансиските скандали кои се случуваат во изминатите години во развиените земји, уште толку алармираат на промените кои треба да се направат со цел подобра регулација. Овие промени се неопходни со цел да се овозможи поголема и подобра заштита на инвеститорите.

1.2. Современи стојалишта за поимот, целите и значењето на ревизијата на финансиските извештаи

Целта на екстерната ревизија е да се направи испитување на податоците кои се прикажани во финансиските извештаи на компанијата и да ги испита методите кои биле користени при нивното составување. Ова се прави од страна на надворешен ревизор. Надворешниот ревизор е лице кое не е вработено во компанијата. Со помош на ревизијата се испитува работата на компанијата, организираноста на внатрешните контроли, информативниот систем внатре во компанијата, начинот на донесувањето на деловните одлуки и други сегменти кои се од значење за работењето на деловниот субјект.

За ревизијата има повеќе дефиниции, но најшироко прифатена и најширока дефиниција за овој термин ја има дадено еден од најпознатите теоретичари во областа на ревизијата, Том Ли, и тоа: „Во најширока смисла на зборот, ревизијата претставува средство со помош на кое едно лице се уверува од страна на друго лице за квалитетот, состојбата или статусот на некое предметно прашање што ова друго лице го испитувало. Потребата од ревизија настанува поради тоа што првоспоменатото лице е во дилема или се сомнева во квалитетот, состојбата или статусот на релевантното предметно прашање, а не е во состојба да го отстрани таквото сомневање или дилема.“⁴

Финансиските извештаи се подготвуваат од страна на менаџментот на компанијата, но ревизија се врши со цел информациите кои се изнесени во нив да бидат проверени од страна на независна и стручна трета страна, од страна на ревизор, кој потоа ќе даде свое независно мислење за нивната објективност и реалност. Оваа проверка на финансиските извештаи се прави со цел да се заштитат интересите на корисниците на финансиските извештаи, бидејќи многу често менаџментот има интерес да прикаже податоци за остварени деловни резултати, кои не одговараат на реално остварените. Ваквото нереално прикажување може да ги доведе корисниците на финансиските извештаи да донесат погрешни економски одлуки. Ревизијата на финансиските извештаи ги штити интересите на сопствениците на капиталот, бидејќи тие немаат допирни точки со управувањето на компанијата, ова најчесто е препуштено на менаџментот. За менаџментот од друга страна, прикажани подобри финансиски резултати би значеле и поголеми плати, награди и слично. Поради ова менаџментот може да покаже информации кои нецелосно се совпаѓаат со вистински остварените.

Потенцијалните инвеститори исто така ги користат финансиските извештаи за донесување на одлуки дали да го вложат својот капитал во една компанија или не. Финансиските извештаи се користат и од страна на кредиторите при одлучување дали да го финансираат работењето на компанијата или не. Поради широкото значење и употреба кое го има ревизијата

⁴Филип Алан, “Природата, опфатот и квалитетот на ревизијата” 1994, стр.30

на финансиските извештаи, иако во некои земји не е пропишана како законска обврска, самите корисници на финансиските извештаи како и менаџерите, ја наметнуваат како потреба.

Како што веќе беше изнесено погоре, основната цел на ревизијата на финансиските извештаи е на крај ревизорот да може да даде независно и стручно мислење за тоа дали податоците во нив даваат објективен, реален и вистински приказ за работата на деловниот субјект, не содржат материјално значајни погрешни прикажувања, како и дали се подготвени во согласност со општоприфатената рамка за финансиски известување. Ревизорот за да биде во состојба да даде вакво мислење, потребно е претходно да изврши проверка на информациите во финансиските извештаи, со цел да добие доволно податоци и да собере достатен и соодветен ревизорски доказ.

Ревизорот мора да ги добие сите неопходни информации од деловниот субјект кои се значајни, да ги собере сите потребни документи и податоци, како и да има слободен пристап до нив, со цел да може слободно да ја испланира и изврши ревизијата. Менаџментот на компанијата, односно неговиот законски застапник, е потребно да му обезбеди пристап на ревизорот до сите неопходни документи и податоци како и да му обезбеди копии од потребната документација која ќе ја побара ревизорот.

Освен постигнување на основната цел, со ревизијата се остваруваат и неколку парцијални цели, како што се:

- *Законитост и правилност*: ова значи дека сите финансиски трансакции треба да бидат извршени во согласност со законот и законските регулативи;
- *Сеопфатност*: со оваа цел се бара во финансиските извештаи да бидат опфатени сите трансакции за периодот за кој се однесуваат извештаите;
- *Објективност и вистинитост*: со ова се бара резултатите од деловните промени кои се прикажани во финансиските извештаи да се извршени ефективно, да бидат релевантни за субјектот врз кој се врши ревизија и да се однесуваат за временскиот период за кој се однесува и ревизијата;

- *Проценка:* ова подразбира точна проценка на сите трансакции и правилно евидентирање во согласност со законите и законските регулативи;
- *Поднесување и известување:* според оваа цел, сите трансакции треба да бидат поднесени, класифицирани и објаснети со рамка за известување. Оваа рамка треба да биде издадена од компетентни тела кои се надлежни во соодветната област.

Поаѓајќи од големиот број на цели кои ги има ревизијата, во минатото, се менувале приоритетите за важноста на целите кои ги има ревизијата на финансиските извештаи, но, сепак, денес **примарна цел** е изразување на мислење од страна на ревизорот дали финансиските извештаи даваат вистински и реален поглед на финансиската состојба на деловниот субјект а **секундарни цели** остануваат проверката и пронаоѓањето на грешки и измами во работата на деловниот субјект кај кој се врши ревизијата.

1.3. Видови ревизија

Постојат повеќе поделби на ревизијата, но најчесто истата се дели според **предметот на ревизија и според субјектот кој ја извршува.**

Според првата поделба односно според предметот на ревизија, ревизијата се дели на:

- ревизија на финансиските извештаи;
- ревизија на усогласеноста;
- ревизија на работењето.

Ревизија на финасиските извештаи - целта на оваа ревизија е да се утврди дали финансиските извештаи се составени во согласност со општоприфатената рамка за финансиско известување и меѓународните сметководствени стандарди.

Ревизија на усогласеноста - се утврдува дали при подготовката на финансиските извештаи биле почитувани одредени внатрешни и надворешни правила, државни прописи, процедури и слично.

Ревизија на работењето - целта на оваа ревизија е да се испита целокупното работење (економичноста, ефикасноста и ефективноста) на ентитетот или само на одреден сегмент или активност, со цел да се даде препорака за унапредување на работењето.

Најчеста поделба на ревизијата која и највеќе се употребува, е поделбата според субјектот кој ја извршува, и тоа:

- интерна ревизија;
- екстерна ревизија;
- државна ревизија;
- судска ревизија.

1.3.1. Интерна ревизија

Интерната ревизија е ревизијата која се спроведува во рамките на компанијата. Таа се појавила како резултат на потребата во рамки на деловниот субјект да се воведат интересен и дополнителен облик на контрола на сопственото работење, да се испита сопствениот систем на интерни контроли, неговата ефикасност, функционирање, да се откријат слабостите и да се предложат мерки и активности за нивно надминување.⁵ Интерната ревизија е организирана во рамки на деловниот субјект, а интерните ревизори се лица кои се вработени во компанијата. Интерната ревизија е дел од управувачкиот тим на компанијата која го испитува работењето на сите деловни функции во рамки на деловниот субјект, и тоа: набавна функција, производствена функција, продажна функција, сметководствена функција, кадровска функција,

⁵Институт на овластени ревизори на РМ, Внатрешна ревизија, стр.11
http://www.iorm.org.mk/doc/kpu_2013/12/06/5.%20Vnatresna%20revizija.pdf

финансиска функција како и сите останати, а најмногу му служи на менаџментот на претпријатието при донесување на деловни одлуки.

Од големо значење за надворешните ревизори се информациите кои ги добиваат од внатрешните ревизори. Многу е значајно соработката помеѓу нив да биде координирана и да не се дуплираат одредени активности. Добро организираниот систем на интерни контроли, значи значително олеснување на работата на надворешниот ревизор. Надворешниот ревизор треба да има пристап до сите документи, извештаи, информации и наоди до кои дошол внатрешниот ревизор, а кои можат да имат влијание врз неговата работа.

1.3.2. Екстерна ревизија

За разлика од интрентата ревизија, која се организира во рамките на деловниот субјект и служи за проверка на целокупното работење на компанијата, екстерната ревизија се прави за проверка на финансиските извештаи кои се подготвени од страна на деловниот субјект, нивната реалност и објективност како и дали се подготвени во согласност со прифатената рамка за финансиско известување. Ова проверка се прави од страна на независни, стручни и овластени ревизори кои на крај треба да изразат мислење за финансиските извештаи. Најчесто, екстерната ревизија се сведува на ревизија на финансиските извештаи. Најважниот елемент кај екстерната ревизија е ревизорот да биде лице кое не е вработено во компанијата, односно надворешно лице, со што ќе се обезбеди апсолутна независност од менаџментот на компанијата при изразувањето на мислење за финансиските извештаи.

Овој вид на ревизија се појавил уште многу одамна, но особено се проширува со појавата на акционерските друштва, заедничката сопственост како и одделувањето на сопствеништвото од управувањето на компанијата. Улогата на ревизорот се сведува на штитење на интересите на сопствениците на капиталот. Финансиските извештаи се подготвуваат од страна на менаџментот на компанијата, а ревизорот дава свое независно и стручно мислење дали тие се реални и објективни. Ревизијата на финансиските

извештаи со закон е задолжителна за сите компании кои котираат на берзата. По подготвувањето на финансиските извештаи од страна на менаџментот се врши надворешна ревизија на нив, по што јавно се објавуваат ревидираните финансиски извештаи на компанијата, кои понатаму широко се употребуваат од сопствениците на капиталот, кредитори, добавувачи, банки, државата и други заинтересирани страни. Извештајот од ревизорот се објавува во годишниот извештај на компанијата.

1.3.3. Државна ревизија

Државната ревизија се врши во согласност со Меѓународната организација на врховните ревизорски институции (ИНТОСАИ) и правилата утврдени со Кодексот на етика на ИНТОСАИ. Задолжен за спроведување на оваа ревизија е Државниот завод за ревизија. Државната ревизија ја вршат овластени државни ревизори, вработени во Државниот завод за ревизија. Со оваа ревизија се врши ревизија на регуларност и ревизија на успешност. Државната ревизија опфаќа:

- 1) испитување на документите, извештаите, сметководствените и финансиските постапки, електронските податоци и информационите системи и други евиденции сè со цел да се испита дали финансиските извештаи вистинито и објективно ја искажуваат финансиската состојба и резултатите во согласност со прифатените сметководствени стандарди и сметководствени принципи;
- 2) испитување и оценка на извештаите на извршената интерна контрола и јавна внатрешна финансиска контрола, испитување и оценка на системот на финансиски менаџмент и контрола;
- 3) испитување на финансиските трансакции кои претставуваат јавни приходи и јавни расходи во смисла на законско и наменско користење на средства;
- 4) давање оценка за користење на средствата од аспект на постигнатата економичност, ефикасност и ефективност; и

5) давање оцена за преземените мерки од страна на субјектите предмет на ревизија, во врска со утврдените состојби и дадените препораки содржани во конечниот ревизорски извештај.⁶

Државна ревизија задолжително се врши на Собранието на Република Македонија, Буџетот на Република Македонија и буџетите на општините, буџетските корисници, единките корисници, јавните претпријатија, трговските друштва во кои државата е доминантен акционер, агенциите и другите институции основани со закон, другите институции финансирани со јавни средства, Народната банка на Република Македонија, политичките партии финансирани со средства од Буџетот, на корисници на средства од Европската унија (освен на системот за имплементација, раководење и контрола на инструментот за претпристапна помош во Република Македонија) и на корисници на средства од други меѓународни институции.

Оваа ревизија задолжително се спроведува еднаш во годината на Буџетот на Република Македонија и на буџетите на фондовите, а на другите субјекти се врши согласно годишната програма на Државниот завод за ревизија.

1.3.4. Судска ревизија

Како ревизија од понов вид се појавува судската ревизија. Како што кажува и самото име, оваа ревизија се спроведува да се откријат некои измами или грешки, како и нелегални активности кои се содржани во финансиските извештаи. Оваа ревизија се појавила како резултат на зголемениот број на нерегуларности и измами кои биле прикриени во финансиските извештаи. Од појавувањето на овој вид на ревизија забележан е значаен пораст, особено во финансиските аспекти и делови на претпријатието.

⁶Закон за државна ревизија, Службен весник на РМ бр.66 од 13.05.2010 година

ГЛАВА II **Фундаментални концепти на комерцијалната ревизија**

За спроведување на брза, ефикасна и ефективна ревизија на финансиските извештаи потребно е разбирање и имплементирање на трите фундаментални концепти на ревизијата и тоа: *концепт на материјалност односно значајност, концепт на ревизорски доказ и концепт на ревизорски ризик*. Овие три фундаментални концепти се меѓусебно поврзани, од утврдената материјалност и нивото на ревизорскиот ризик ќе зависи обемот на активностите кои ќе бидат преземени од страна на ревизорот за обезбедување на ревизорски доказ кој пак е неопходен за ревизорот да може да даде свое мислење за финансиските извештаи. Неопходно е соодветно комбинирање на овие фундаментални концепти со цел спроведување на квалитетна ревизија. Во продолжение подетално ќе бидат разработени овие три фундаментални концепти.

2.1. Концепт на материјалност

Материјалноста е концепт во ревизијата и сметководството кој се однесува на важноста и значењето на ставките и трансакциите кои се прикажани во финансиските извештаи. За една информација се вели дека е материјално значајна, доколку нејзиното неприкажување или погрешно прикажување може да влијае на одлуките кои ги донесуваат корисниците врз основа на финансиските извештаи.

Како едноставен пример, неприкажувањето или погрешното прикажување на ставка од десет денари во финансиските извештаи, не се зема за материјално значајно погрешно прикажување. Но доколку погрешно се прикаже или се заборави да се прикаже ставка од милион денари или повеќе, ова е материјално значајно погрешна информација и нејзиното неприкажување или погрешно прикажување, може да ги доведе до заблуда инвеститорите и другите корисници на финансиските извештаи да донесат погрешна или различна одлука од онаа која би ја донеле доколку ги имаат вистинските информации.

Проценката за тоа што би било материјално значајна информација односно каде да се стави линија помеѓу трансакциите кои се доволно големи за да бидат материјално значајни, или доволно мали за да бидат материјално незначајни, зависи од повеќе фактори, како што се: големината на организацијата, приходите и расходите, но на крај зависи од професионалното расудување на ревизорот.

Материјалноста (која се дефинира како една или повеќе износи) се утврдува со цел да се минимизира веројатноста дека збирот на некорегираните или на неоткриените погрешни прикажувања во финансиските извештаи не ја надминува утврдената материјалност на финансиските извештаи во целина.

МРС 320⁷ - Материјалност на ревизијата, материјалноста ја дефинира мошне прецизно на следниов начин: *„Информацијата е од материјално значење доколку нејзиното изоставување или погрешно презентирање може да влијае на економските одлуки на корисникот на информациите што се обелоденети во сметководствените искази. Материјалното значење зависи од големината на позицијата или на грешката, проценета во конкретни околности под кои е дојдено до изоставување или погрешно прикажување. Покрај тоа, материјалното значење претставува праг или точка на разграничување, а не примарна квалитативна карактеристика што информацијата мора да ја има за да биде корисна“.*⁸

Концептот на материјалност се применува од страна на ревизорот во текот на планирањето на ревизијата, во текот на нејзиното извршување, во оценување на ефектот од идентификуваните погрешни прикажувања и на некорегираните погрешни прикажувања, доколку ги има, како и во формирањето на мислењето во извештајот на ревизорот. Материјалноста ревизорот ја утврдува уште на почетокот пред да започне ревизијата во фаза на планирањето и можно е нејзино ревидирање во текот на ревизијата доколку се појави потреба за тоа. Во пракса е потребно материјалноста да се провери

⁷ МРС – Меѓународни ревизорски стандарди

⁸ Прирачник за IFAC 1999, Технички соопштенија, IFAC, Њујорк, 1999, стр.114

повторно барем уште еднаш пред издавањето на ревизорскиот извештај. Оваа материјалност се нарекува „*конечна материјалност*”.

Постои меѓусебна поврзаност помеѓу ревизорскиот ризик и материјалноста. Ова врска е обратнопропорционална. Колку е поголем ревизорскиот ризик, материјалноста ќе биде утврдена на пониско ниво. Колку е понизок ревизорскиот ризик, материјалноста ќе биде утврдена на повисоко ниво. Материјалноста исто така има и квалитативен аспект. Ова значи дека иако некоја ставка не е материјално значајно изразена во пари, може сепак да се утврди како материјално значајна поради нејзината природа. Меѓусебната врска помеѓу материјалноста и ревизорскиот ризик, подетално е образложена во продолжение.

Определувањето на материјалноста од страна на ревизорот не е едноставна техничка пресметка и при нејзиното утврдување, особено доаѓа до израз професионалното расудување на ревизорот. При нејзино утврдување предвид треба да се земе и тоа колку ревизорот го познава субјектот врз кој се врши ревизија, дали се работи за прва ревизија или ревизорот и претходно вршел ревизија на истиот субјект, природата и обемот на погрешните прикажувања кои биле утврдени во претходните ревизии и слично.

Постои меѓусебна поврзаност помеѓу материјалноста и ревизорскиот ризик. Ревизорот ја утврдува материјалноста со цел да се минимизира ризикот дека финансиските извештаи содржат материјално значајни погрешни прикажувања. Од утврденото ниво на материјалност и ревизорски ризик, зависи и определувањето на природата, временскиот распоред и обемот на натамошните ревизорски постапки. Ревизорот ќе може да изрази разумно уверување за финансиските извештаи преку обезбедување на соодветна ревизорска документација, за да го намали ревизорскиот ризик на прифатливо ниско ниво.⁹ Ревизорски ризик е ризик дека ревизорот ќе изрази несоодветно мислење кога финансиските извештаи се материјално погрешно прикажани.

⁹МСР 200, Општи цели на независниот ревизор и извршување на ревизијата согласно со меѓународните стандарди за ревизија, точка 17

Ревизорскиот ризик претставува функција на ризикот од материјални погрешно прикажување и ризик од неоткривање.¹⁰

Одредувањето на материјалноста е прашање на професионално расудување. Прифатливото ниво на материјалност се утврдува уште во фазата на планирање на ревизијата при што се дефинира значајноста на ниво на: целите финансиски извештаи, класите на трансакции (пониска од нивото на утврдена значајност на финансиски извештаи), салдата на сметките (пониска од нивото на утврдената значајност на финансиските извештаи). На нивото на материјалноста влијаат и законските регулативи и барања, коишто можат да доведат до утврдување на различно ниво на значајност во зависност од аспектите од кои се набљудуваат финансиските извештаи. Потребно е исто така и да се разгледа можноста од постоење на погрешни прикажувања кај помалите износи, кои кумулативно можат да имаат значајно влијание врз материјалноста на финансиските извештаи – како и минималниот износ под кој не е потребно да се кумулираат износите на одделните трансакции.

Значајноста се одредува:

- нумерички и
- квантитативно.

Кога се одредува нумерички, вообичаено се избира одреден праг (резултат пред оданочување, вкупен приход, вкупни трошоци, вкупен имот, нето имот и сл.) при што значајноста се утврдува како процент или пропорција од одредениот праг.

При квалитативното одредување, вообичаено се тргнува од карактеристиките на ревидираниот субјект (сопствеништвото, дали се работи за котирана компанија, задолженоста, гранката од индустријата, регулаторните барања). Во текот на ревизијата, утврденото ниво на материјалност може да се корегира. Материјалноста се разликува зависно од тоа дали даваме мислење за финансиски извештаи на група или за одделна подружница. Доколку се работи за подружница, се одредува едно ниво на значајност на ниво на

¹⁰МСР 200 Општи цели на независниот ревизор и извршување на ревизијата согласно со меѓународните стандарди за ревизија, точка 13 (В)

подружница, додека за потребите за одредување на материјалноста на ниво на групата се одредува материјалност која е соодветна за целата група (вообичаено значително повисок износ).

2.1.1. Методи за пресметување на материјалноста

За време на вршење на ревизијата на финансиските извештаи, ревизорот ја утврдува материјалноста два пати (како што веќе беше напоменато погоре). Првиот пат материјалноста се утврдува на почетокот на ревизорскиот ангажман во фазата на планирање на ревизијата, а вториот пат на крајот на ревизијата кога ќе се завршат сите процедури на ревизијата. Материјалноста која се утврдува на почетокот на ревизијата се нарекува *прелиминарна материјалност*. Доколку во текот на ревизијата ревизорот утврди дека вистинската состојба не одговара на претпоставената, односно веројатноста од појава на грешки е многу поголема отколку што ревизорот претпоставил на почетокот, тогаш ќе пристапи кон исправање на прелиминарната материјалност и ќе постави нова која се нарекува *ревидирана материјалност*.¹¹

Прелиминарната оценка на материјалноста претставува максимален износ на грешка којашто може да се најде во финансиските извештаи, а која спрема субјективната проценка на ревизорот може да ги доведе корисниците на финансиските извештаи да донесат различна одлука од одлуката што би ја донеле доколку таква грешка не постои. На пример, доколку прелиминарната материјалност од страна на ревизорот е утврдена на 100.000 п.е, (парични единици), за целокупните финансиски извештаи, тогаш пројавувањето на грешки кои се помали од 100.000 денари, нема да се сметаат за материјално значајни. Оваа грешка е толерантна грешка. Но доколку ревизорот открие повеќе грешки кои збирно се поголеми од 100.000 денари, тогаш ќе мора да изрази мислење со резерва во врска со финансиските извештаи, или да изрази негативно мислење или пак ќе го зголеми обемот на ревизорските тестови со цел да утврди дали грешката е толку материјално значајна за да изрази негативно мислење или мислење со резерва. Зголемување на обемот на

¹¹М. Андриќ, Ревизија на сметководствени извештаи, Суботица, 2002, стр.98

ревизорските тестови е можно само во случај кога ревизорот располага со доволно време и можности за спроведување на истите.

Оценката на прелиминарната материјалност е многу значајна за утврдувањето на обемот на ревизорските тестови и воопшто на ревизорскиот ангажман за собирање на ревизорски докази. Доколку прелиминарната оценка на материјалноста се утврди на пониско ниво на пример помалку од 100.000 п.е., на пример 50.000 п.е., тоа автоматски значи поголем ревизорски ангажман, односно бројот на процедурите кои ревизорот ќе ги изврши ќе се зголемат, бидејќи ревизорот ќе мора да прибере повеќе докази со цел да го поткрепи своето тврдење дека финансиските извештаи не се материјално погрешни.

Ревизорот ја проценува прелиминарната материјалност уште кога ја планира ревизијата. Прелиминарната оценка не е неопходно да се квантифицира, иако во пракса е многу подобро кога материјалноста е квантифицирана со цел сите да имаат појасна слика за каква величина станува збор. Доколку материјалноста на пример се оцени само како „висока“, тогаш сите членови на тимот нема да имаат иста оценка за нивото „висока“. Доколку материјалноста се изрази во бројка, истата може да има само една вредност, што подоцна многу ќе ја олесни работата на ревизорот при давањето на конечниот суд за исправноста на финансиските извештаи.

Материјалноста се одредува врз основа на неколку критериуми. Истражувањата кои се спроведени во светот во претходните неколку години ги дефинираа квантитативните критериуми кои ревизорите најчесто ги користат за одредување на материјалноста. Тоа се пред сè следните критериуми:

- процентуалниот ефект на нето приход;
- процентуален ефект на вкупен приход;
- процентуален ефект на вкупен имот.¹²

¹²М.Андриќ, Ревизија на сметководствени извештаи, Суботица, 2002, стр.99

Вака утврдената материјалност е материјалност на генерален план, а покрај неа постои и материјалност на поединечни сметки и извештаи, односно алиоцирана материјалност. За пресметување на генералната материјалност е потребно да се направи табела за утврдување на процентите кои ќе се користат при пресметката.

Табела 1. Табела за пресметување на материјалноста

Table 1. Table for determining materiality

Табела за фактори на материјалност/ Table Factors of Materiality	
Износ/Amount	Процент/Rate
-1.000	5%
1.001-10.000	5-3%
10.001-50.000	3-2%
50.001-70.000	2-1,5%
70.001-100.000	1,5-1%
100.001-150.000	1-0,5%
150.001-200.000	0,5-0,3%
200.001-300.000	0,3-0,2%

Врз основа на претходната табела можеме да ја пресметаме прелиминарната материјалност. Од табелата може да се забележи дека колку е поголем износот (нето приходот, вкупниот приход или вкупниот имот) во апсолутна величина, помал е процентот на прелиминарната материјалност. Ова е затоа што во случај на големи апсолутни вредности, висок процент би значел преголема вредност на прелиминарната материјалност, што не би било прифатливо. Доколку на пример нето приходот во претходната година е 160.000 п.е., гледајќи во табелата, може да се пресмета износот на прелиминарната материјалност. Во овој случај ќе се помножи износот на нето приходот со соодветниот процент од табелата и се добива износот на прелиминарната материјалност.

Изразено во бројки тоа би изгледало вака:

$$160.000 \times 0,0055 = 880 \text{ парични единици}$$

Пресметаното ниво на прелиминарна материјалност може да се корегира врз основа на некои квалитативни критериуми, со што истата би можела да изнесува на пример 950 парични единици. Ова значи дека доколку во текот ревизијата се појават грешки кои се под 950 ПЕ, истите нема да бидат земени како значајни при формирање на ревизорското мислење.

IASB (Одборот за меѓународни сметководствени стандарди) се воздржува од давање на квантитативни насоки за математичка пресметка на материјалноста. Додека MPC 320, став А3, предвидува употреба на репери за калкулација на материјалноста, но не одредува единствен репер или точна формула. Неколку методи за квантифицирање на материјалноста се развиени.

Во прилог е даден уште еден метод за утврдување на материјалноста, кој е развиен од студија финансирана од „Норвешкиот совет за истражување“. Овој метод вклучува „метод на едно првило“ и „метод на варијабилна големина“ за одредување на материјалноста.

Според „**Методот на едно првило**“, материјалноста може да се одреди како:

- 5% од приходот пред оданочување;
- 0,5% од вкупните средства;
- 1% од капиталот;
- 0,5% од вкупните приходи.

"**Лизгачка скала**" или метод на варијабилна големина за утврдување на материјалноста. Според овој метод материјалноста се утврдува како:

- 2% до 5% од бруто добивката доколку е помала од 20.000\$;
- 1% до 2% од бруто добивката, доколку бруто добивката е поголема од 20.000\$ но помала од 1.000.000\$;
- 0,5% до 1% од бруто добивката, доколку бруто добивката е повеќе од 1.000.000\$ но помала од 100.000.000\$;

- 0,5% од бруто добивката, доколку бруто добивката е поголема од 100.000.000\$.

Мешаните методи вклучуваат комбинација од некои или од сите овие методи, со користење на соодветна тежина за секој елемент. Истражувачката студија, исто така, го цитира и методот базиран на формулата на KPMG¹³: Материјалност = 1,84 пати поголема од средствата или приходите.

2.1.2. Чекори во утврдување и оценка на материјалноста

За утврдување на нивото на материјалноста при спроведување на ревизија на финансиските извештаи, постојат неколку чекори, и тоа:¹⁴

- **прв чекор:** формирање на прелиминарен суд за нивото на материјалност;
- **втор чекор:** алоцирање на прелиминарно утврдената материјалност на салдата на сметките или класите на трансакциите;
- **трет чекор:** утврдување на веројатните грешки или пропусти во податоците во финансиските извештаи и споредување на вкупниот износ со прелиминарно утврденото ниво на материјалност.

Прв чекор - Формирање на прелиминарен суд за нивото на материјалност

– на почетокот уште во фазата на планирање на ревизијата, потребно е да се направи прелиминарна проценка на материјалноста. Оваа прелиминарна проценка на материјалноста не мора да биде изразена во егзактна и квантивна бројка, но пожелно е истата да се квантифицира, особено доколку повеќе лица се вклучени во ревизијата со што би добиле сличен поглед за нивото на материјалност. Исто така и ревизорот поефикасно ќе го испланира делокругот на ревизија и подобро ќе ги оцени резултатите од направените тестирања.

¹³ KPMG е професионална услужна компанија која нуди ревизорски услуги и е една од 4те најголеми ревизорски фирми во светот наречени „голема четворка“ (заедно со Делоит, Ернст и Јанг (EJ) и PricewaterhouseCoopers (PwC)). Седиштето на KPMG е во Холандија а нуди професионални услуги во над 140 земји во светот.

¹⁴ Вилијам Ф. Месеиер, Услуги за ревизија и уверување, системски пристап, второ издание, Бостон, САД, 2000, стр.69

Како што беше споменато и претходно, нивото на материјалност на крај зависи од професионалното расудување на ревизорот и од неговото претходно искуство, но сепак за нејзино одредување се користат разни квантитативни и квалитативни критериуми. За различни ставки потребно е да се употребуваат различни критериуми за утврдување на материјалноста, како на пример, доколку се работи за неправилно презентирани износи кои се наменети за особено значајни екстерни интереси во земјата или во странство.

Различно ниво на материјалност може да биде утврдено за различни видови на сметки и тоа имајќи го предвид карактерот на самите сметки. На пример, поголема материјалност може да биде одредена за ставките кои влијаат на позиции од билансот на успех бидејќи истите се поврзани со презентирање на податоци од резултатите од работењето на компанијата, а помало ниво на материјалност да биде одредена за сметки кои се однесуваат на позиции од билансот на состојба.

Позициите од билансот на успех, резултираат од промени во позициите во билансот на состојба, поради тоа ревизорот особено внимание треба да посвети на проверка на позициите од билансот на состојба што директно се поврзани со прикажување на резултатите од работењето. Одделни ставки од финансиските извештаи можат да бидат поконтраверзни од некои други односно да влијаат на одлуките на корисниците на финансиските извештаи, да донесат некоја финансиска одлука. Во изборот и одлуката кои ставки од финансиските извештаи да бидат проценети како материјално позначајни ставки а на кои да биде одредено пониско ниво на материјалност, ревизорот освен професионален суд во донесување на одлуката, користи и т.н. матрица на потенцијална материјалност, во која се конфротираат три критериуми:¹⁵

1. паричниот износ на трансакцијата;
2. видот на трансакцијата; и
3. типот на корисниците на презентираниите податоци

¹⁵Пеце Николовски, Интерна и екстерна ревизија, Економски факултет, Прилеп 2009, стр. 263

Со комбинација на овие три критериуми, ревизорот може да ја утврди материјалноста. На пример, доколку паричниот износ е најголем, корисниците на податоците се директни, трансакциите се невообичаени, ова значи и највисоко ниво на материјалност, во случај на обратни дејствија на овие критериуми, ревизорот ќе ја утврди материјалноста на пониско ниво.

Втор чекор: Алоцирање на прелиминарно утврденото ниво на материјалност на салдата од сметките или на класите од трансакциите

Вториот чекор се однесува на одредување на материјалноста на одделни сметки во финансиските извештаи. На овој начин ќе се добие прелиминарна оценка за материјалноста за секоја конкретна сметка. На овој начин ревизорот поконкретно ќе може да го испланира целокупниот процес и постапките за ревизија кои се однесуваат за одредени конкретни сметки. И при утврдување на прелиминарната материјалност, до израз доаѓа професионалното расудување на ревизорот, но исто така ревизорот на располагање има неколку пристапи за алоцирање на материјалноста од кои најмногу се употребуваат следните:

- ✓ релативната важност на сметките;
- ✓ релативната варијабилност на сметките;
- ✓ професионалниот став.¹⁶

1. Еден од методите е да се алоцира материјалноста врз основа на релативниот однос на една сметка со синтетичкиот исказ на истата. Алокацијата ги занемарува сметките кои нема да бидат ревидирани, како и сметките кои ќе бидат ревидирани 100%. Со овој метод се одредува материјалноста на мал број на сметки, по методот на избор на случаен број. Поради тоа овој метод ретко се користи и служи главно за случајни проверки.

2. Ревизорите ја алоцираат материјалноста врз основа на варијабилноста на сметките. Мерка за варијабилност во овој случај значи отстапување на сметките од некој просек. Теоретски, како расте

¹⁶М.Андреќ, Ревизија на сметководствени извештаи, Суботица, 2002, стр.100

варијабилноста така расте и ревизорскиот сомнеж дека некоја грешка постои, а со самото тоа и ревизорскиот ризик. На пример, доколку на сметките побарувања и обврски е прокнижена вредност од 50.000 п.е., без поголема варијабилност, тогаш и на двете сметки ќе биде алоцирана подеднаква материјалност. Но доколку варијабилноста на двете сметки е различна, на пример на сметката побарувања 120, а на обврски 280, ревизорот ќе заклучи дека трансакциите на сметката обврски биле помалку хомогени, а со самото тоа и алокацијата на материјалноста ќе биде различна за секоја сметка.

3. Најголемиот дел од ревизорите го користи професионалниот субјективен став кога ја проценува материјалноста, базирајќи се на претходното искуство кај клиентот. Ревизорот ќе направи споредба помеѓу износот на секоја поединечна проценета материјалност на сметките со вкупната прелиминарна проценка на материјалноста и ќе направи ревидирање на истата доколку е потребно.

Трет чекор: Утврдување на веројатните пропусти во презентирањето на податоците и компарирање на нивниот вкупен износ со прелиминарно утврденото ниво на материјалност

Овој чекор може да се заврши дури на крајот на ревизијата, кога ревизорот ќе го собере и кога ќе пристапи кон оценка на доказниот материјал, за разлика од првите два чекори кои можат да бидат завршени уште во фазата на планирање на ревизијата. На крајот на ревизијата, ревизорот ќе изврши споредба помеѓу агрегатните пропусти и грешки во презентирањето на податоците во финансиските извештаи и прелиминарно утврденото ниво на материјалност кое е утврдено во првиот чекор. Доколку прелиминарно утврденото ниво на материјалност и оценетата материјалност, која е добиена по собирање на потребните докази, се исти, нема да има никаква промена. Но, доколку ревизорот утврди разлика помеѓу утврдената и оценетата материјалност, потребно е да аргументира како резултатот на што настанале овие промени во неговиот професионален став во врска со материјалноста поаѓајќи од првиот до последниот чекор.

Ревизорот мора да процени дали во кумулативниот износ некорегираните погрешно прикажани износи се материјално значајни или не. Во случај кога агрегатниот износ на некорегираните погрешно прикажани ставки што ги идентификувал се приближува до нивото што се оценува како материјално значајно, ревизорот треба да разгледа дали постои веројатност за појава на погрешно прикажани износи што не се идентификувани, а кои ги достигнуваат нивото што се оценува како материјално значајно. Во овој случај, ревизорот треба да ја разгледа можноста за намалување на ризикот со спроведување на дополнителни постапки на ревизијата или со инсистирање менаџментот да изврши адекватни корекции на конкретните позиции.

Пред крајот на ангажманот, кога ќе бидат собрани и вреднувани сите докази, ревизорот повторно ќе ја разгледа утврдената материјалност, правејќи споредба на погрешно прикажаните износи кои биле откриени во текот на ревизијата со прелиминарно утврдената материјалност. Доколку збирот на погрешните прикажувања ја надмине прелиминарната утврдена материјалност, во тој случај сметководствените извештаи се материјално погрешно книжени, односно содржат грешка која е материјално значајна и ревизорот не може да се потпре врз истите за донесување на мислење. Во тој случај ревизорот може да се одлучи да собере дополнително докази или да бара од клиентот да ги исправи грешките.

2.1.3. Проценување на влијанието на значајно погрешните прикажувања

Во текот на ревизијата, ревизорот го собира вкупниот износ на погрешните прикажувања кои ги утврдил при ревизијата, а што опфаќа: поединечните погрешни прикажувања, вклучувајќи ги и нето погрешните прикажувања утврдени во претходните ревизии како и најдобра проценка за останатите погрешни прикажувања кои не можат поединечно да се откријат. Потоа, ја разгледува значајноста на вкупниот збир на неисправни погрешни прикажувања, и доколку заклучи дека истиот е материјално значаен, може да одлучи да го намали ревизорскиот ризик со проширување на ревизорските постапки или со поставување на барање до раководството на компанијата да

направи исправка во финансиските извештаи. Во секој случај, раководството на компанијата може да ги корегира откриените погрешни прикажувања.

Доколку раководството на компанијата одбие да ги корегира финансиските извештаи, а дополнителните ревизорски постапки не му овозможат на ревизорот да формира заклучок за финансиските извештаи тогаш ќе ја разгледа можноста да изрази модифицирано ревизорско мислење. Исто така, доколку вкупниот износ на материјално значајните погрешни прикажувања се приближи до нивото на утврдената значајност, ревизорот треба да ја разгледа можноста за намалување на нивото на ревизорскиот ризик преку спроведување на дополнителни ревизорски постапки или со барање до раководството да ги исправи финансиските извештаи за откриените погрешни прикажувања.

2.2. Концепт на ревизорски доказ

Целта на ревизијата е ревизорот да обезбеди доволен ревизорски доказ за да може да донесе соодветен заклучок за финансиските извештаи, врз основа на кој ќе го формулира ревизорското мислење.

Ревизорски доказ претставуваат сите информации кои се користат од страна на ревизорот при донесување на заклучоците врз коишто се базира ревизорското мислење. Овие информации се содржани во сметководствената евиденција и во финансиските извештаи и истите се добиваат во текот на процесот на ревизија, а можат да вклучуваат и ревизорски докази добиени и од други извори, како што се: претходните ревизии, од интерните ревизии, контролите на квалитет на фирмата и слично.

Ревизорскиот доказ вклучува: изворни документи и сметководствени евиденции на кои се базираат финансиските извештаи (книжења во дневникот, синтетички и аналитички евиденции, пресметки и усогласувања и сл.) и - информации поткрепени со факти (фактури, договори, записници од состаноци на управен одбор, потврдувања добиени од трета страна, писма со изјави од менаџментот, информации што му стојат на располагање или до кои дошол ревизорот од испрашување, набљудување, проверување и физичко

прегледување).¹⁷Притоа при собирањето на ревизорскиот доказ, треба да се обрне внимание на трошоците кои ќе бидат направени за набавка на соодветниот доказ, како и за времето кое е потребно за одбезбедување на истиот и корисноста на добиените информации.

2.2.1. Прибирање на ревизорски доказ

Извори за прибирање на ревизорски доказ можат да се наведат многу. Сметководствената евиденција генерално содржи информации, како што се: евиденција на првичните записи, фактури, договори, пресметувања, усогласувања, обелоденувања и слично. Записите од сметководствената евиденција се снимени, обработени и објавени во електронска форма. Ревизорот го обезбедува најголемиот дел од ревизорскиот доказ од сметководствената евиденција на ентитетот.

Доколку доволен ревизорски доказ не може да биде собран од сметководствената евиденција на ентитетот, во тој случај ревизорот ќе го обезбеди потребниот ревизорски доказ од други извори. Други информации кои ревизорот може да ги користи како ревизорски доказ се: конфирмации од трети страни, анализи од извештаи, сопоредливи информации за конкурентите (бенчмаркинг), информации добиени со помош на разни ревизорски техники, како што се: набљудување, истражување и инспекција, како и сите други информации кои се на располагање на ревизорот.

Ревизорот мора да испланира и да спроведе ревизорски постапки со цел да обезбеди достатен и соодветен ревизорски доказ за да обезбеди разумна база на податоци врз основа на која ќе го базира ревизорското мислење. Достатна е мерка за квантитетот на докази коишто треба да се обезбедат. Колку ревизорски доказ ќе биде потребен да се обезбеди, зависи од повеќе фактори, како што се:

¹⁷Проф.Др.Јанка Димитрова, Ревизија,обврска, потреба и придобивки, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

<http://eprints.ugd.edu.mk/14440/1/%D0%A0%D0%95%D0%92%D0%98%D0%97%D0%98%D0%88%D0%90%20%E2%80%93%D0%9E%D0%91%D0%92%D0%A0%D0%A1%D0%9A%D0%90%2C%20%D0%9F%D0%9E%D0%A2%D0%A0%D0%95%D0%91%D0%90%20%D0%98%20%D0%9F%D0%A0%D0%98%D0%94%D0%9E%D0%91%D0%98%D0%92%D0%9A%D0%98.pdf>

- **Ризик од постоење на материјално значајни грешки** во финансиските извештаи или ризик поврзан со интрениите контроли (непостоење или несоодветна организираност на системот на интерни контроли). Како што ризикот се зголемува количината на ревизорски доказ, којшто ќе биде потребен да се обезбеди, ќе биде поголема. На пример, вообичаено е потребно да се обезбеди поголем ревизорски доказ како одговор на значителни ризици.
- **Квалитетот на обезбдениот ревизорски доказ** - колку е поголем квалитетот на ревизорскиот доказ, се намалува потребата од обезбедување на дополнителни ревизорски докази. Обезбедувањето на пообеман ревизорски доказ со послаб квалитет не може да го надополни квалитетот на истиот.

Од друга страна соодветноста пак е мерка за квалитетот на ревизорскиот доказ, односно неговата значајност и сигурност. За да биде соодветен, ревизорскиот ризик мора да биде релевантен и доверлив за да може ревизорот на него да го втемели ревизорското мислење за финансиските извештаи.

За да бидат од корист ревизорските докази за потребите на ревизијата, потребно е да ги содржат следниве четири карактеристики, и тоа:

- ✓ релевантност;
- ✓ непристрасност;
- ✓ објективност;
- ✓ убедливост.

Релевантност – се однесува колку ревизорскиот доказ е поврзан со предметот кој е цел на ревизија;

Објективност- сигурноста на ревизорскиот доказ зависи од природата и изворот на самиот ревизорски доказ, како и околностите под кои истиот бил набавен, како на пример:

- ✓ докази кои се обезбедени од извори кои се независни од компанијата се посигурни отколку докази кои се набавени од извори кои се поврзани со компанијата која е предмет на ревизија;
- ✓ сигурноста на информацијата која е добиена е многу поголема доколку во компанијата постои добро организиран систем на интерни контроли;
- ✓ докази кои се обезбедени директно од страна на ревизорот се многу поверодостојни отколку оние кои се обезбедени индиректно од други лица;
- ✓ докази кои произлегуваат од оригинални документи се многу повеќе сигурни од докази кои се обезбедени од фотокопии, документи кои се скенирани, дигитализирани, или претворени во електронска форма, сигурноста на истите зависи од контролите при конверзијата на истите како и од контролите при нивното чување.

Од ревизорот не се очекува да биде експерт за автентификација на документи, но доколку постојат индикации и доколку се сомнева во оригиналноста на документацијата, дека истата била изменета и модифицирана а за истото тој не е известен, ревизорот во тој случај е потребно да го модифицира планираниот процес за ревизија или да спроведе дополнителни процедури со цел да го намали ревизорскиот ризик.

Оценката дали одреден ревизорски доказ е релевантен, непристрасен, објективен, убедлив, зависи на крај од оценката на ревизорот која пак е условена од повеќе фактори:¹⁸

- квалитетот на собраните докази;
- прифатливоста и соодветноста на веќе прибраните докази;
- чувствителноста на утврдената состојба;
- ризикот од постоење на несоодветно известување;
- колкава е веројатноста согледувањето на ревизорот да биде погрешно;
- какви се последиците од несоодветно известување;

¹⁸Прирачник за ревизија на регуларност на финансискиот извештај, Скопје 2016, стр.31

- колкави се трошоците за добивање на доказите, итн.

Најсигурни ревизорски докази се документираните, додека усните ревизорски докази се помалку веродостојни. Ревизорот треба да настојува секогаш кога е можно да го документа усниот доказ. Визуелните ревизорски докази се многу веродостојни кога ревизорот треба да го утврди постоењето на одредени добра, како на пример стоки, а многу е мала веродостојноста кога како цел е да се утврди потеклото на сопственоста на стоките или нивната вредност.

Ревизорските докази според степенот на веродостојност се делат на:

- **многуверодостојни ревизорски докази**- како вакви докази се сметаат доказите: кога ревизорот физички го испитал нивното постоење, кога повторно се изведени одредени постапки, дококу ревизорот добие потврда од надворешни извори за состојбите на салдата на одредени сметки (банки, добавувачи);

- **средноверодостојни** – кога ревизорот користи аналитички постапки и докази кои се добиени од увид на изворна документација;

- **недоволноверодостојни**- докази добиени врз основа на набљудување на работните процедури како и врз основа на усни информации.

При прибирањето на ревизорскиот доказ, ревизорот користи повеќе техники и методи коишто можат да се класифицираат во следните постапки:

- инспекција, (инспекција на евиденции или документи и инспекција на материјални средства);
- набљудување;
- распрашување;
- повторно пресметување;
- повторно извршување;
- конфирмирање; и
- аналитички постапки. ¹⁹

¹⁹Прирачник за ревизија на регуларност на финансискиот извештај, Скопје 2016, стр.31

2.2.2. Користење на информации обезбедени од страна на компанијата

Во случај кога ревизорот користи информации кои доаѓаат од компанијата, треба да се направи проценка дали информациите се целосни и соодветни за целите на ревизијата. Ова се прави со помош на неколку постапки, и тоа:

- ✓ тестирање на точноста и комплетноста на информациите или тестирање на контролите кои треба да ја обезбедат точноста и комплетноста на информациите;
- ✓ проценка дали информациите се доволно конкретни и детални за целите на ревизијата.

2.2.3. Ревизорски тестови, аналитички постапки и работни документи

За обезбедување на ревизорските докази се применуваат ревизорски постапки кои се делат на:

- тестови на контрола (тестови на усогласеност);
- детални/директни постапки (суштински тестови)

2.2.3.1. Тестови на контрола

Тестовите на контрола се однесуваат на тестирање на функционирањето и ефикасноста на интерните контроли на компанијата. Функционирањето на интерните контроли е од голема важност за исполнување на стратегијата и целите на деловниот субјект, за обезбедување на економичност и ефикасност во користење на ресурсите, од причина што функционирањето и добропоставениот систем на интерни контроли ги сведува можностите за појава на грешки и проневери на минимално ниво. Под минимално ниво на грешки се подразбираат грешките чие можно неоткривање нема да има потешки последици по деловниот субјект. Ефикасен состав на интерни контроли се воспоставува на начин што донесува цела низа на правилници и процедури поврзани со работењето и управувањето на деловниот субјект. Составот на интерни контроли мора да биде обликуван на

начин ефикасно да ги покрива сите значајни ризици на кои е изложен деловниот субјект. За да може ревизорот да ги процени интерните контроли како и да одлучи дали може да се потпре на истите треба:

- да разбере како е дизајниран системот на работа во деловниот субјект;
- да види дали постојат интерни контроли во деловниот субјект;
- да ја тестира ефикасноста на системот на интерни контроли.

Воспоставувањето на стабилни и ефикасни интерни контроли е задача на менаџментот на компанијата, додека ревизорот спроведува тестови на контрола со цел на независен начин да го провери функционирањето на интерните контроли, да ги идентификува можните клучни недостатоци на контролните механизми, како и да даде препораки за отстранување на откриените недостатоци.

Тестовите на контрола кои ревизорот ги спроведува, се спроведуваат врз репрезентативен примерок. Менаџментот на деловниот субјект, за потребите на ревизијата, на ревизорот мора да му обезбеди пристапи и увид во целокупната потребна документација, како и да му обезбеди непречна работа од сопствениците на компанијата. Методи кои ревизорот најчесто ги користи за тестирање на интерните контроли се: интервју, инспекција, набљудување, усогласување, повторно изведување и потврдување. Набројаните методи е потребно да се комбинираат со цел од повеќе извори да се дојде до конечна потврда за ефикасноста или неефикасноста во составот на интерните контроли во рамки на деловниот субјект.

✓ **Интервју**

Интервјето е најчеста техника која ја користат ревизорите за тестирање на функционирањето на интерните контроли во деловниот субјект. Со интервјето, преку разговор со сите учесници одговорни за ефикасно функционирање на интерните контроли ревизорот доаѓа до сознание во која мерка се почитуваат правилниците и процедурите при работењето на деловниот субјект, дали вработените се известени за процедурите и правилниците, нивните задачи за ефикасно спроведување на интерните контроли, како и начинот на нивното спроведување и функционирање.

Почесто вработените ваквите информации ќе ги споделат преку уснен пат, отколку преку формално писмен пат. Но, интервјуто како метода за тестирање на функционирањето на интерните контроли секогаш мора да се користи во комбинација со уште некоја метода, со оглед на тоа дека информациите добиени преку уснен пат, не можат да бидат користени како формален ревизорски доказ, туку само како добра ориентациска подлога за подетална анализа.

✓ **Инспекција**

Инспекцијата, односно испитувањето е поверодостоен начин на ревизорско тестирање, имајќи предвид дека на овој начин се прегледуваат и пишани документи поврзани со предметот на испитување, но се бара и преглед на физичкото постоење на предметот на испитување, како на пример одреден имот. Ревизорот е должен на лице место да го утврди постоењето на пишаниот и на физичкиот доказ. Инспекцијата подразбира физичка проверка на книжењата, документите (работните книги, пресметки, таблици, сметки и сл.) и на материјалниот имот.

✓ **Набљудување**

Набљудувањето како техника за тестирање се смета за поверодостоен доказ од причина што опфаќа процес на следење на ефикасноста на одредени контролни механизми во текот на нивното функционирање „во живо“.

✓ **Усогласување**

Со оваа техника се прави темелна контрола на сметководственото начело на двојно книжење и изедначување на активата со пасивата. Ревизорот доколку смета дека е потребно, повторно ги изведува веќенаправените усогласувања, и врз основа на добиените резултати ја оценува ефикасноста на контролниот механизам. Усогласувањето се смета како сигурен доказ, како и за добра основа за донесување на конечна оцена за ефикасноста на интерните контроли во рамки на деловниот субјект.

✓ **Повторно изведување**

Повторното изведување се смета за најверодостојна техника за тестирање на ефикасноста на составот на интерни контроли. Се изведува на начин што ревизорот повторно изведува одредени трансакции или контролни механизми, а потоа ги споредува добиените резултати и проверува дали постои отстапување помеѓу добиените резултати и податоците кои биле предмет на тестирање.

✓ **Потврдување**

Со потврдувањето ревизорот веродостојно ги потврдува салдата на билансните позиции. Потврдувањата на салдата за одредени билансни позиции за потребите на ревизорот го вршат независни страни, како на пример, банките ја потврдуваат состојбата на сметката, доставувачите го потврдуваат износот на долгот кој деловниот субјект врз кој се врши ревизија и го должи на одреден датум.

2.2.3.2. Суштински тестови

Суштинските тестови ревизорот ги спроведува со цел да ги откријат значајните грешки во износите на сметките и во самите позиции во финансиските извештаи врз коишто врши ревизија. Суштинските тестови опфаќаат постапки кои ревизорот ги врши со цел собирање на ревизорски докази за можни грешки во финансиските извештаи. Доколку ревизорот врз основа на својот професионален став смета дека ризикот од постоење на грешки и измами во финансиските извештаи е низок, тогаш суштинските тестови може да ги спроведе близу или на самиот датум на изготвување на финансиските извештаи. Но доколку смета дека постои високо ниво на ризик, суштинските тестови ќе ги спроведе и неколку месеци пред изготвувањето на финансиските извештаи.

Суштинските тестови се делат во 3 категории, и тоа:

- суштински тестови за испитување на деловни настани;
- аналитички постапки;
- тестови на салда.

➤ **Суштински тестови за испитување на деловни настани**

Суштинските тестови за испитување на деловни настани го тестираат постоењето на грешки на поединечните деловни настани, трансакции и ставки кои имаат значајно влијание на зголемување или намалување на состојбите на сметките во главната книга. Ревизорот ги проверува деловните книги во кои се искажани деловните настани така што ја проверува математичката точност, прави споредба на состојбите на аналитичките евиденции со состојбата прикажана во главната книга, утврдува дали ставките во финансиските извештаи се правилно класифицирани или проверува дали одреден имот навистина физички постои. При спроведување на суштинските тестови ревизорот го користи методот на примерок.

Методот на примерок се користи од причина што во одреден деловен субјект, постојат голем број на значајни деловни настани, па ревизорот мора да направи проценка за избор на важни ставки.

Методите по кои ревизорот ги одбира примероците можат да се поделат на статистички методи или избор на примерок врз основа на проценка на ревизорот. Предностите на статистичкиот избор на примерок се што при негова примена не постои ризик од постоење на пристрасност при изборот на примерокот и што е можна објективна проценка на добиените резултати од тестирањето. Во вториот случај, примерокот може да биде избран и врз основа на професионалниот став на ревизорот, во овој случај ревизорот поаѓа од ревизорскиот ризик и од значајноста на информациите.

➤ **Аналитички постапки**

Сpreма дефиницијата на Меѓународните ревизорски стандарди аналитичките постапки се дефинираат како:

„Анализа на значајни показатели и тенденции, вклучувајќи ги и резултатите од истражувањата поврзани со промените и односите кои не

се во согласност со други значајни информации или кои отстапуваат од одредени предвидени односи”.

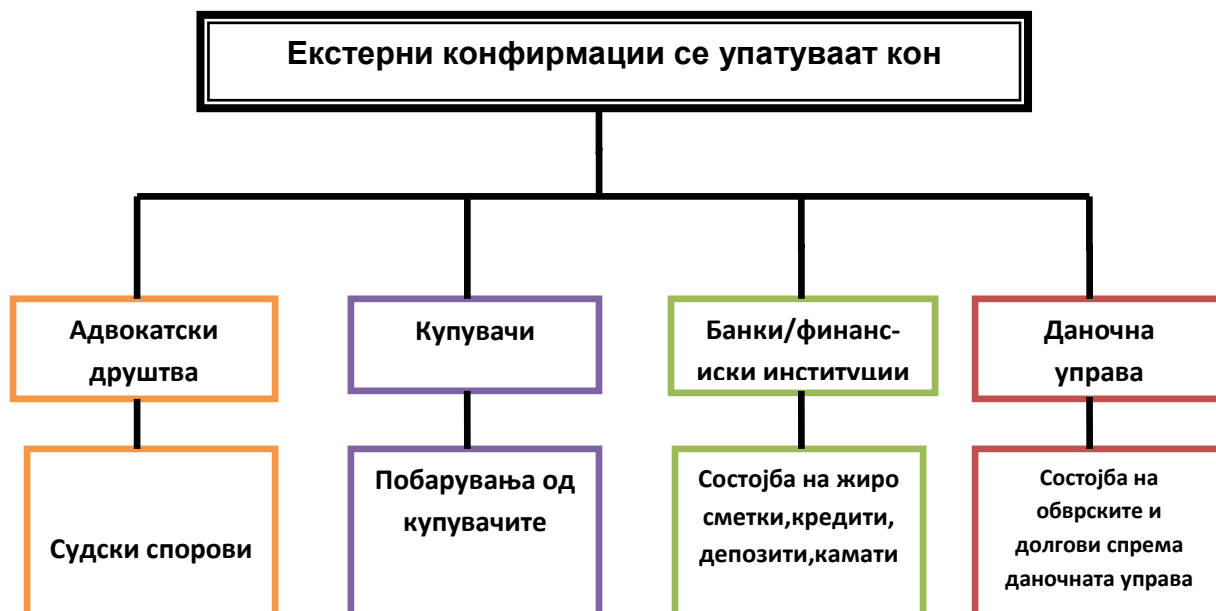
Аналитичките постапки се користат во насока на запознавање со одреден деловен субјект и со неговите предности и недостатоци во работата. Со помош на аналитичките постапки ревизорот доаѓа до сознание дали финансиските извештаи содржат некои невообичаени или неочекувани ставки. Аналитичките постапки можат да се употребуваат во сите фази на ревизијата, а задолжително се применуваат во фазата на планирање на ревизијата и во завршната фаза од ревизијата.

Постојат повеќе начини за користење на аналитичките постапки, а тоа се: споредба на податоците од финансиските извештаи од претходните години со податоците од тековната година, споредба на податоците за тековната година со планирани податоци (пресметки, проекции и прогнози), како и споредба на податоци од компанијата со податоци од работењето на други деловни субјекти од иста индустрија и финансиски показатели.

➤ **Тестови на детали на салда**

Со тестовите на салда директно се испитуваат завршните салда на сметките во главната книга и на позициите во финансиските извештаи. Ревизорот со помош на тестовите на салда утврдува дали постојат значајни грешки или измами на сметките во главната книга и во финансиските извештаи. Тестовите на детали на салда поради својата важност вклучуваат голем примерок и бараат подолго време за нивно спроведување. Тестовите кои се однесуваат на салдата на сметките од главната книга, а најчесто тестовите на побарувањата и обврски бараат и екстерна конфирмација. Според Меѓународните ревизорски стандарди, екстерната конфирмација се дефинира како „постапка за добивање на веродостоен ревизорски доказ по пат на директна комуникација со трети страни како одговор на барање за

информација за одредена ставка која влијае на тврдењата на менаџментот дадени во финансиските извештаи”.²⁰

Слика 1: Видови на конконфирмации

Figure 1: Types of confirmation

Ревизорот бара екстерни конфирмации за одредени салда, а одговорот од третата страна го добива во форма на пишан или електронски пат. Трети страни од кои најчесто се бара потврдување на одредени салда се банки или други финансиски институции, добавувачи, купувачи, адвокатски друштва, даночна управа. Екстерните конфирмации имаат неколку облици и можат да бидат:

- позитивни конфирмации; и
- негативни конфирмации.

Ревизорите најчесто ги користат **позитивните конфирмации** со кои од третата страна се бара да одговори на ревизорот за информациите кои тој ги бара.

²⁰Милетиќ А, Екстерни конфирмации како ревизорски доказ, Сметководство, ревизија и финансии, 2012, стр.108

Кај **негативната конфирмација**, третата страна ќе му одговори на ревизорот само во случај доколку не се согласува со информациите во конфирмацијата.

Неодговарањето се смета случајот во кој третата страна нема да одговори на ревизорот во врска со испратеното барање со конфирмација, а **исклучок** се однесува на одговор од третата страна кој содржи различни информации од оние кои ги бара ревизорот во барањето за конфирмација.

Во случаи доколку ревизорот не добие одговор на бараната конфирмација или доколку добие одговор што се разликува од сметководствената евиденција на клиентот во кој врши ревизија, ќе спроведе и други дополнителни постапки. Кај тестовите на салдата на сметката побарувања, ревизорите ги испитуваат и проверуваат излезните сметки, работните налози и други докази за наплатите. Кај тестовите на салдата за добавувачите, се тестираат и проверуваат влезните фактури како и други документи кои ќе послужат како докази за плаќањата направени од деловниот субјект.

Екстерната конфирмација не е со закон пропишана обврска меѓу деловните партнери и деловниот субјект кој испраќа барање за усогласување на одредени ставки. Постапката за екстерна конфирмација вклучува:

- одредување на информацијата која треба да се потврди;
- избор на соодветни трети страни до кои ќе биде испратено барањето за конфирмација;
- формулирање на барање за конфирмација и испраќање на барањето;
- добивање на потврдата за конфирмација;
- преглед дали се согласуваат износите од конфирмацијата со износите од главната книга;
- доколку се утврдат разлики, утврдување на значајноста на износите и нивното влијание на финансиските извештаи како целина.

2.2.4. Разумно уверување

Кога се зборува за концептот за материјалност и за ревизорски ризик, не може а да не се спомене и концептот на разумно уверување. Овој концепт е многу поврзан со проценката на материјалноста и ревизорскиот ризик.

Најзначајни прашања кои се поставуваат кога се работи за овој концепт се:

- Во која мера корисниците на финансиските извештаи можат да се потпрат на ревизорското мислење? и
- Дали ревизорот во суштина може да гарантира дека финансиските извештаи не содржат материјално значајни погрешни прикажувања?

Овие прашања не се поставуваат затоа што постои недоверба во работата на ревизорот и во неговата стручност, со оглед на тоа дека во деловниот свет ревизијата се има докажано како релевантна професија, туку овие прашања се поставуваат како резултат на специфичноста на ревизијата како активност.

Во услови кога сметководствените извештаи се подготвуваат како продукт кој произлегува од илјадници трансакции, книжења и деловни активности, се поставува прашањето дали е можно да се гарантира било каква точност на финансиските документи. Секако дека апсолутно уверување би било пожелно, но се поставува прашање колку е тоа можно и изводливо. Детална проверка на сите сметководствени трансакции би значела повеќегодишна проверка која би била пропратена со високи трошоци за таков ревизорски ангажман.

Изразување на ревизорско мислење после таков долг временски период не би имало никаква практична вредност за корисниците на финансиските извештаи, бидејќи во меѓувреме се случиле други деловни промени кои ја измениле финансиската состојба и финансискиот резултат на компанијата. Исто така трошоците кои би произлегле од една таква ревизија би биле економски неоправдани.

Разумното уверување дадено од страна на ревизорот упатува на тоа дека постои одредено ниво на ризик од појава на грешки во финансиските извештаи, кои нема да бидат откриени од страна на ревизорот во текот на вршење на ревизијата.

ГЛАВА III РЕВИЗОРСКИ РИЗИК

3. Концепт на ревизорски ризик

Третиот фундаментален концепт на ревизијата е концептот на ревизорски ризик. Ревизорскиот ризик може да се дефинира како ризик дека ревизорот ќе изрази несоодветно мислење за финансиските извештаи. Како што веќе беше напоменато, целта на ревизијата на финансиските извештаи е ревизорот да даде независно и стручно мислење дали финансиските извештаи точно и реално ја покажуваат финансиската состојба на деловниот субјект и не содржат материјално значајни погрешни прикажувања. Ревизорскиот ризик е ризик дека ревизорот и после спроведување на сите ревизорски постапки, нема да ги открие овие материјално значајни погрешни прикажувања и ќе изрази несоодветно мислење.

Ревизорскиот ризик отсекогаш претставува опасност со која се соочуваат ревизорите. Од ревизорите се очекува да дадат разумна гаранција дека финансиските извештаи се ослободени од материјално значајни погрешни прикажувања. При спроведувањето на ревизијата, се јавуваат два вида на ризик, првиот ризик произлегува од односот со деловниот субјект, а вториот ризик е ризикот дека ревизорот ќе изрази несоодветно мислење за финансиските извештаи, односно да изрази позитивно мислење за нив, а во реалност истите да содржат материјално значајни погрешни прикажувања.²¹

Ревизорот го утврдува ревизорскиот ризик уште на почетокот на ревизијата. Потребно е негово согледување уште пред прифаќање на ревизорскиот ангажман со цел да се утврди потребното време за спроведување на ревизијата, потребата од стручен тим, трошоците од ревизорскиот ангажман, цената на истиот и слично. Утврдувањето на ревизорскиот ризик е со цел истиот на крајот на процесот на ревизија да биде доволно ниско лимитиран со цел ревизорот да може да изрази реално и објективно мислење за финансиските извештаи. Ревизорскиот ризик никогаш

²¹Dan M. Комплетирање на ревизорскиот процес и издавање на конечен ревизорски извештај, 1996, стр. 132

не може да биде сведен на нула, но сепак, ревизорските постапки треба да бидат спроведени на тој начин што ќе му овозможат на ревизорот да овозможи разумно уверување дека финансиските извештаи не содржат материјално значајни погрешни прикажувања и грешки.

Сепак ревизорот секогаш се соочува со ризик дека:

- во позициите во финансиските извештаи постојат погрешни износи;
- овие погрешни износи, не биле откриени со помош на интерните контроли;
- погрешните прикажувања нема да бидат откриени и од страна на ревизорот и по спроведување на ревизорските постапки;
- погрешните прикажувања се материјално значајни и истите би влијаеле врз економските одлуки на корисниците.²²

3.1. Компоненти на ревизорски ризик

Вкупниот ревизорски ризик е функција од три вида на ризици и во професионалните стандарди за ревизија, ревизорскиот ризик (RR) се идентификува како:

- Можност за постоење на материјално значајни погрешни информации во финансиските извештаи на компанијата. Овој ризик се нарекува инхерентен ризик (IR);
- Можност интерните контроли кои се организирани од страна на компанијата да не ги откријат овие материјално значајни погрешни прикажувања, односно инхерентниот ризик. Овој ризик е познат како контролен ризик (KR);
- Можност овластениот ревизор и по спроведување на ревизорските постапки да не успее да ги открие материјално значајните погрешни

²²Dan M. Gay, Wayne C. Alderman, Alan J. Winters: Auditing, The Dryden Press, Forth Worth, 1996, p. 132

прикажувања во финансиските извештаи. Овој ризик е познат како детекционен ризик или ризик од неоткривање (DR).

Со формула ревизорскиот ризик RR би можел да се прикаже како:

$$\underline{RR = IR + KR + DR}$$

Ревизорски ризик = инхерентен + контролен + детекционен ризик

Инхерентниот и контролниот ризик настануваат и се откриваат од страна на субјектот кој е предмет на ревизија. Овие два вида на ризик не зависат од ревизорот и над нив нема никаква контрола. Детекциониот ризик, од друга страна зависи од ревизорот. Ревизорот треба да настојува да го сведе овој ризик на прифатливо ниско ниво, преку планирање на природата, обемот и временскиот распоред на ревизорските постапки.

Освен овие основни видови на ревизорски ризик, ревизорот при вршење на ревизијата се соочува со уште еден вид на ризик, а тоа е деловниот ризик. Деловниот ризик се однесува на можното нарушување на угледот на ревизорот како резултат на евентуални судски спорови или негативен публицитет, кои произлегуваат од несоодветно изразено мислење за финансиските извештаи кај одреден клиент после извршената ревизија.

Во продолжение подетално се објаснети трите составни компоненти на ревизорскиот ризик, и тоа: инхерентниот, контролниот и детекциониот ризик.²³

²³Божиновска Лазаровска, Доц. д-р Зорица, „Ревизија“, Економски факултет, Скопје 2001 год., стр. 359

3.1.1. Инхерентен ризик

„Инхерентниот ризик“ претставува чувствителност на некое салдо на сметка или група на трансакции во однос на прикажување на погрешен исказ кое може да биде значајно, посебно или заедно со погрешното изнесување на други салда или групи, претпоставувајќи дека не постои соодветна интерна контрола.²⁴

Овој ризик не може да биде контролиран од страна на ревизорот и произлегува од чувствителноста на одредени сметки или одредени класи на трансакции кон погрешно прикажување, под претпоставка дека не постои соодветна интерна контрола. Ревизорот е потребно да го утврди овој ризик и условите за негово појавување уште во фазата на планирање на ревизијата. Потребно е да се направи проценка на нивото на инхерентниот ризик на ниво на финансиски извештаи и на ниво на сметки (влезни трансакции, излезни трансакции, салда).

Проценка на овој вид на ризик се прави со цел ревизорот да ги идентификува деловите каде што е можно да се појават материјално значајни погрешни прикажувања. Самата природа на одредени трансакции и сметки ги прави тие да бидат поподложни на грешки и неправилности и ризикот да се појават грешки и неправилности да биде повисок за разлика од кај други трансакции или сметки. Поради тоа потребно е ревизорот да ги утврди специфичностите на сметките и да ги утврди сметките кои можат да имаат потенцијални грешки и услови за инхерентен ризик, потоа преку примена на разни аналитички постапки да направи споредба со други деловни субјекти од гранката. Доколку по направените аналитички постапки ревизорот воочи некои необични врски помеѓу сметките, оправдано тогаш се појавува сомнежот кај ревизорот за постоење на инхерентен ризик.

Како што веќе беше напоменато, инхерентниот ризик произлегува од самиот деловен субјект и врз истиот ревизорот нема никакво влијание. Деловниот субјект е должен да воспостави систем на интерни контроли и

²⁴Сојуз на сметководители, финансии и ревизори на РМ, Меѓународни стандарди за ревизија, Превод од англиски јазик, Скопје, 1998 година, стр.135

доброорганизирана сметководствена структура со цел да го сведе инхерентниот ризик на најниско ниво.

При одредувањето на нивото на инхерентниот ризик, ревизорот предвид треба да ги земе следните фактори:

1. Условите во опкружувањето на компанијата. Овде како услови кои што е потребно да се земат предвид се јавуваат:

- економските и конкурентските услови во гранката во која работи компанијата;
- општите услови во стопанството;
- самата природа на деловниот субјект;
- надворешни притисоци врз менаџментот.

2. Природата на самите сметки и трансакции што се цел на испитување - на почетокот на ревизијата, потребно е ревизорот да ги утврди сметките кои по својата природа се специфични и кои можат да содржат материјално значајни погрешни прикажувања, да ги испита врските меѓу сметките кои можат да укажат на потенцијални материјални грешки.

3. Специфичности на сметката и трансакциите што се испитуваат – ревизорот најпрвин треба да ги идентификува сметките кои по својата природа се специфични како и материјално значајните салда, потоа да ги испита врските меѓу сметките што можат да му укажат на потенцијални грешки и услови за појавување на инхерентен ризик. Потоа, ревизорот ќе премине на спроведување на аналитички постапки и компарација со други претпријатија од гранката.

Како назначајни фактори кои се однесуваат на карактеристиките на сметката и трансакциите и од кои зависи висината на инхерентниот ризик се:

- подложноста на грешки на самата сметка;
- сложеноста на одредени трансакции;
- подложноста на имотот на проневери и загуби;
- дополнети трансакции на крајот на годината;
- невообичаена обработка на трансакциите.

За контрола на инхерентниот ризик, потребно е менаџерите на компанијата да воспостават добри сметководствени контроли кои ќе ја осигураат реалноста на финансиските извештаи.

На почетокот на ревизијата ревизорот не може никако да влијае на нивото на инхерентен ризик. Ревизорот е потребно да направи проценка на факторите кои влијаат врз инхерентниот ризик и да ги земе предвид при обезбедувањето на ревизорските докази. Проценка на нивото на инхерентен ризик се прави во фазата на планирање на ревизија, а потоа во текот на ревизијата се прави корекција на проценката доколку се јави потреба за тоа.

За да го процени инхерентниот ризик ревизорот треба да собере информации за субјектот кој е предмет на ревизија за неговата активност, за сметководствениот систем за поставениот систем на интерни контроли, да ги детектира специфичните фактори на ризик, земајќи ги факторите кои се однесуваат на ниво на субјект, како и факторите кои се однесуваат на ниво на посебни сметководствени области и ревизорски цели.

За правилна проценка и документирање на инхерентниот ризик, ревизорот обично потполнува образец за проценка, односно прашалник. Сите фактори наведени во прашалникот може да бидат испитани со соодветни прашања подготвени во согласност со законското опкружување, организациската поставеност на субјектот како и според други барања. Во прилог е даден образец за проценка на инхерентен ризик, кој е подготвен од страна на Државниот завод за ревизија.²⁵

²⁵ Прирачник за финансиска ревизија, стр.79, (преземено на 20.01.2018 година)
https://www.finance.gov.mk/files/u10/Priracnik_za_finansiska_revizija.pdf

ДЗР

Образец за проценка на неизбежен ризик

Субјект _____ РБ _____
Датум на годишна сметка _____ Иницијали _____
Сметководствена област _____ Датум _____

Подготвил _____ Прегледано од _____

Фактори	Индикација за низок ризик	Индикација за висок ризик	Процена на ризикот (висок, среден, низок) врска со поткрепувачка документација
Природа на активностите на субјектот	Мал едноставен субјект	Голем комплексен субјект	
Нерутински трансакции	Неколку или нема	Повеќе или значајни	
Евидентирање на трансакции, вклучено просудување при одредување на износот	Се бара мало или не се бара просудување	Се бара значајно просудување	
Ако е применливо подложност на средството на материјална измама или проневера	Нематеријални или недвижни средства, ставки со помала веројатност да бидат проневерени	Лесно преносливи инструменти или вредни движни средства	
Мешавина на ставки со	Малку, големи ставки	Многу, мали ставки	

различна големина			
Број на локации	Субјектот работи од една централна локација	Субјектот работи на повеќе локации на поширок регион	
Трансакциите се регулирани со комплексна регулатива. Комплексност на основните пресметки и сметководствени принципи	Едноставни	Комплексни	
Други ризични фактори (да се наведат)			

Општа оцена	Висок	Среден	Низок
-------------	-------	--------	-------

Во фазата на подготовка на деталната ревизорска програма, ревизорот треба да направи поврзување помеѓу ваквата проценка на значајните салда на сметки и видови на трансакции и нивото на целта. Контролата од горе-надолу ја дава првата проценка за посебните фактори на ризик, кои треба да бидат земени предвид, но не постои можност сите од нив да бидат идентификувани. Затоа се прави подетална контрола за секоја сметководствена област со цел да се утврдат ризиците кои може да бидат специфични за протокот на трансакции или салда содржани во неа.

Врз основа на практиката се има утврдено релативно постојана листа на најзначајни сметководствени области за финансиски ревизии, кои се избираат земајќи го предвид нивното значење за финансиските извештаи. Исто така ревизорот треба да размисли и да идентификува и други можности со посебни неизбежни ризици и да ги земе предвид во фазата на програмирање на деталните постапки. Ревизорот секогаш треба да биде во можност да направи поврзување помеѓу ризиците кои се идентификувани на ниво на субјект со посебните сметководствени области и со ревизорските цели. На пример, доколку менаџментот е под притисок да постигне некои цели од аспект на успешноста во работењето на компанијата, можно е ревизорот да утврди посебни фактори на ризик во тие сметководствени области коишто се значајни за целта и кои можат да бидат подложни на манипулации.

Инхерентниот ризик мора да се процени за секоја од целите посебно со цел да се овозможи поефикасна ревизија во која ризикот често е различен кај секоја цел. Прашалникот се сведува на упатство, содржината на истиот ќе биде утврдена во согласност со поединечната ревизорска задача. Сепак при проценката на инхерентниот ризик, најголем фактор е расудувањето на ревизорот и од неговата проценка зависи висината на истиот.

3.1.2. Контролен ризик

„Контролниот ризик“ подразбира ризик во поглед на можно присуство на погрешно прикажаните салда од сметки или групи на трансакции, кои поединечно или агрегирано со грешките од другите сметки или групи на трансакции би можеле да се третираат како материјално значајни, под претпоставка дека тие нема да бидат превентивно спречени, благовремено откриени или корегирани со сметководствениот систем и системот на интерни контроли на претпријатието клиент.²⁶

Исто како и кај инхерентниот ризик, ревизорот нема влијание врз контролниот ризик и тој постои независно од спроведената ревизија на

²⁶IFAC Handbook 1999 Technical Pronouncements, IFAC, New York, 1999, p. 127

финансиските извештаи на деловниот субјект. Потребно е ревизорот да го квантифицира контролниот ризик што е можно поточно, а за таа цел, попрецизно треба да одговори на прашањата поврзани со:

1. Интегритетот на менаџментот;
2. Постојење и функционирање на интерните контроли во рамки на самиот деловен субјект;
3. Организационата поставеност на деловниот субјект;
4. Постојење на специфични контролни постапки.

Овој ризик се однесува на тоа дека поставените интерни контроли во рамки на деловниот субјект, нема благовремено да ги спречат или откријат материјално значајните погрешни прикажувања во самите финансиски извештаи. Ова значи дека интерните контроли така како што се поставени не дејствуваат ни превентивно ниту корективно во откривање и отстранување на материјално значајните грешки во финансиските извештаи.

Контролниот ризик се изразува во коефициенти (0-1) или во релативни бројки- проценти (0-100%), при што почетокот и крајот на дијапазонот се крајно екстремни. Првиот значи дека интерните контроли се толку добро поставени што не постојат можности за грешки во финансиските извештаи, додека другиот покажува дека интерните контроли се недоверливи и постојат грешки во финансиските извештаи.

Потребно е ревизорот да го утврди нивото на контролниот ризик на тој начин што ќе направи увид во поставеноста и функционирањето на интерниот контролен систем. Ревизорот ќе утврди пониско ниво на контролен ризик доколку ги оцени сметководствените и контролните процедури на деловниот субјект како ефикасни и добро поставени. Повисокото ниво на контролен ризик укажува дека ревизорот ги смета интерните контроли како помалку ефикасни и се сомнева дека истите ќе ги откријат материјалните грешки и пропусти во финансиските извештаи.

При утврдувањето на нивото на контролниот ризик, ревизорот предвид ќе го земе следното:

- **Претходното искуство со клиентот** – многу е важно дали се работи за првичен ангажман или пак за повторна ревизија кај клиент. Кога се работи за повторна ревизија, ревизорот веќе располага со многу значајни

информации за клиентот кои ги собрал од претходната ревизија кои е потребно само да се ажурираат;

- **Забелешките од претходните ревизии на клиентот** – белешките од претходните ревизии како и информации во врска со организираноста на системот на интерни контроли, се многу значајни информации кои можат да ги сигнализираат деловите на коишто треба да се обрне посебно внимание;
- **Интервјуирањето на вработените;**
- **Набљудување на персоналот** при спроведување на одредени задачи и слично.

Ревизорот треба да спроведе ревизорски тестови за да ја потврди проценката на контролниот ризик. Доколку проценката на контролниот ризик е помала, тогаш ревизорот треба да стекне поубедлива потврда дека интерните контроли и сметководствениот систем се соодветно поставени и дека се ефикасни. Во спротивен случај, доколку по спроведените тестови ревизорот утврди дека постои отстапување помеѓу прелиминарните проценки на контролниот ризик и резултатите од тестовите, потребно е да се направи корекција на нивото на контролниот ризик.

3.1.2.1. Проценка на контролниот ризик

Како што веќе беше напоменато, контролниот ризик е ризик дека материјално значајните погрешни прикажувања во финансиските извештаи гледани поединечно или збирно, нема да бидат откриени од поставениот систем на интерни контроли во рамки на деловниот субјект.

Од погореизнесеното се гледа дека контролниот ризик зависи од поставените интерни контроли во деловниот субјект и од нивното функционирање. Кога контролите се добро поставени и функционираат, ревизорот може да се потпре на нив, а во спротивно доколку не се добро поставени и не функционираат ревизорот не може да има голема доверба во нив. Нефункционирањето на интерните контроли ќе го зголеми контролниот ризик. Ревизорот нема никакво влијание врз контролниот ризик, тој не го создава или контролира туку само го утврдува неговото ниво и функционирањето на интерните контроли. Ревизорот, исто така, само ја

оценува веројатноста системот на интерните контроли да не ги открие материјално значајните погрешни прикажувања.

Правилното администрирање, комплетноста и точноста на информациите во финансиските извештаи, не можат да бидат гарантирани од ниту еден контролен систем. Според ова, доказите не можат да бидат обезбедени само од контролите. При оценката и тестирањето на контролите, предвид треба да се земат и некои ограничувачки фактори коишто можат да делуваат во насока на намалување на ефективноста на контролните системи. Поради ова потребно е да се направи прелиминарна проценка на контролите (проценка на контролниот ризик) која се состои од два чекори:²⁷

Прв чекор – проценка на контролното опкружување - ова опфаќа проценка на ставот, свеста и постапките на раководниот тим за интерните контроли. Контролното опкружување во најголема мера се одредува од политиките и работниот стил на раководството на деловниот субјект.

Втор чекор – проценка на контролните постапки –потребно е да се направи проценка на контролните постапки уште во фазата на планирање на ревизијата, ревизорот ја проценува ефикасноста на контролните постапки на деловниот субјект, дали се добро поставени, дали работат ефективно во континуитет и конзистентно.

Преку разбирањето на сметководствениот систем и системот на интерни контроли, ревизорот ќе стекне знаење за начинот на кој се дизајнирани системите на сметководство и интерните контроли и начинот на кој тие функционираат. Интерните контроли имаат за цел да проверат: дали сите трансакции и деловни настани се евидентирани на правилни сметки, со точни износи и во точен сметководствен период со цел да се овозможи подготовка на финансиски извештаи во согласност со утврдена рамка за финансиско известување. Преку разбирањето на главните елементи на сметководствениот систем се овозможува да се идентификуваат ризиците за секоја сметководствена област. Конечната проценка на контролите може да се направи по теренската работа, во фазата на проценка на ревизијата – тестови на

²⁷[www. Priracnik za finansiska revizija.com.mk](http://www.Priracnik_za_finansiska_revizija.com.mk)

придружување – контрола. Во фазата на планирање се прави само прелиминарна оценка на ефективните ревизорски цели.

Проценката на вкупниот контролен ризик ги вклучува и двата чекори. Кога ќе се направи проценка на контролниот ризик, може да се премине на пресметка на ризикот на детекција. За добивање на доказите се користат повеќе методи, како што се: набљудување, распрашување, испитување, избор, тестирање на примероци. Може да се користи и комбинација од овие методи, а тоа зависи од идентификуваната контрола. По направените тестови на контрола, ревизорот ќе одлучи дали ќе може да се базира на контролите, во кој обем ќе може да се потпре на нив или ќе одлучи контролниот ризик да го утврди како висок. Контролниот ризик исто како и инхерентниот, може да биде искажан квантитативно (во проценти) или пак квалитативно, односно како опис, висок, среден, низок.

3.1.3. Детекциски ризик (ризик од неоткривање)

„Ризик од неоткривање“ е ризик дека преку битните ревизорски постапки не ќе се открие некое погрешно прикажување кое постои во салдата на сметките или групите на трансакции, којшто може да биде значаен како посебна ставка или како збир заедно со другите погрешни прикажувања во салдата или групите.²⁸

Постои обратнопропорционална врска помеѓу ризикот од неоткривање и инхерентниот и контролниот ризик.

3.1.3.1. Пресметување ризик на детекција

Ризикот на детекција преставува ризик дека со битните постапки кои што ќе ги спроведе ревизорот нема да успее да ги открие материјално значајните грешки и погрешни прикажувања во финансиските извештаи, коишто не биле откриени ни од системот на интерните контроли. Овој ризик

²⁸Сојуз на сметководители, финансии и ревизори на РМ, Меѓународни стандарди за ревизија, Превод од англиски јазик, Скопје, 1998 година, стр. 135

може да се пресмета со користење на моделот за целосен ревизорски ризик. Најпрвин е потребно да се утврдат првите две компоненти на ревизорскиот ризик, а тоа се инхерентниот и контролниот ризик.

За пресметување на ризикот на детекција, ревизорот треба да земе предвид уште една претпоставка, а тоа е веројатноста дека ќе направи грешка, како на пример погрешно применување на ревизорска постапка или пак дека ќе направи погрешно толкување на добиените ревизорски докази.

Овие ризици можат да се намалат преку правилно планирање, супервизија и придржување кон стандардите за контрола на квалитетот. Детекцискиот ризик се утврдува уште во фазата на планирање на ревизијата и тоа за финансискиот извештај во целина или пак за одредена сметководствена област. По добивањето на ревизорскиот доказ, се прави ревидирање на утврдените нивоа на ризикот од детекција (на пример промена во инхерентниот или контролниот ризик). Вообичаено детекцискиот ризик се утврдува во квантитативна форма.

Како што веќе беше кажано, вкупниот ревизорски ризик е составен од три компоненти и тоа: неизбежен (инхерентен ризик) – ИР, контролен ризик – КР и ризик на детекција – ДР. Инхерентниот и контролниот ризик се однесуваат на деловниот субјект, и врз овие два вида на ризик ревизорот нема никакво влијание. Само детекцискиот ризик го контролира ревизорот. Ревизорскиот ризик е потребен да се утврди заради процесите за планирање, кога ревизорот е потребно да реши колку докази да се соберат во секој циклус.

Вкупниот ревизорски ризик $BPP = IP + CR + DR$

Пресметката на ризикот на детекција се прави во неколку чекори:²⁹

- одредување на вкупниот прифатлив ревизорски ризик за субјектот (BPP);
- проценка на инхерентниот ризик (ИР) и идентификација на посебните ризици;
- проценка на контролите на ублажување на посебни ризици;
- проценка на интерните контроли и можноста за базирање врз нив;

²⁹Николоска Марија, Проблеми при проценка на ризикот во спроведувањето на комерцијалната ревизија на финансиските извештаи, Економски факултет, Прилеп, стр.53

- идентификација на главните контроли и проценка на контролниот ризик со тестови на контрола;
- пресметка на ризикот на детекција со користење на моделот на ревизорски ризик.

Пример за пресметка на ризикот на детекција: доколку сакаме уверување од 97% дека финасиските извештаи не содржат материјално значајни погрешни прикажувања, ова значи дека е пресметан прифатлив ревизорски ризик од 3%. Доколку ревизорот решил дека инхерентниот ризик е голем (100%), бидејќи правичниот и вистински став во финансиските извештаи се темели врз користење на сметководствени пресметки, за кои ревизорот нема значително искуство. Контролниот ризик може да биде исто така голем бидејќи нема раздвојување на должностите и надзор од раководството. Ова значи нема уверување и ризикот е 100%.

Ризикот на детекција може да се пресмета на следниот начин:

$$\text{Ризик на детекција} = \frac{\text{Прифатлив ревизорски ризик } 0,03}{\text{Инхерентен ризик } (1,0) \times \text{контролен ризик } (1,0)} = 3\%$$

Овој резултат значи дека ревизорот ќе треба да направи толку многу детални постапки за да добие 97% уверување, а ризикот дека материјално погрешните прикажувања нема да бидат откриени од ревизорските постапки не може да биде поголем од 3%.

Постои обратен однос помеѓу проценетите нивоа на инхерентен ризик и контролен ризик и нивото на ризик на детекција. Колку е помало проценетото ниво на инхерентниот и контролниот ризик толку ќе биде поголемо прифатливото ниво на детекциски ризик. Доколку се утврди повисоко ниво на инхерентен и контролен ризик, ревизорот ќе треба да прибере поголем број на ревизорски докази за извршување на деталните постапки.

Во случај инхерентниот и контролниот ризик да се проценети како високи, ревизорот треба да оцени дали преку деталните постапки ќе може да обезбеди доволен ревизорски доказ за да успее да го намали детекцискиот ризик на прифатливо ниво. Доколку ревизорот дојде до заклучок дека ризикот

од неоткривање, односно детекцискиот ризик, не може да го сведе во рамки на прифатливите граници, тогаш е потребно да размисли да изрази мислење со резерва во врска со финансиските извештаи или пак да се воздржи од изразување на мислење.

Доколку постои високо ниво на инхерентен и контролен ризик, потребното ниво на уверување мора да биде доволно високо со цел да се обезбеди намалување на ревизорскиот ризик до прифатливо ниво (вообичаено да биде помалку од 10%). Во спротивно, доколку инхерентниот и контролниот ризик се оценети како ниски, ревизорот може да прифати пониски барања во однос на уверувањето и така да го сведе вкупниот ревизорски ризик на прифатливо ниво.

Од утврденото ниво на ризик на детекција ќе зависи обемот на ревизорски докази кои мора да бидат собрани со постапките на тестовите на детали. Тестовите на усогласеност треба да го задоволат ревизорскиот ризик кој ревизорот го има одредено за целокупната ревизија (ревизорски ризик + ревизорско уверување = 100%). Тестовите за уверување се вршат за да се потврди степенот на веродостојност и доверба кој ревизорот го пропишал за системот на интерна контрола. Ако интерната контрола не функционира како што е предвидено, мора да се корегира нивото на ризик и мора да се извршат повеќе тестови на детали.³⁰

3.1.4. Деловен ризик

Освен претходно споменатите три основни ризици со кои се соочува ревизорот при вршење на ревизија кај одреден клиент, ревизорот се соочува со уште еден вид на ризик, а тоа е деловниот ризик. Овој ризик произлегува од можност ревизорот да го загуби својот углед како резултат на изразено несоветно мислење во врска со финансиските извештаи на одреден клиент и негативен публицитет во јавноста. Поради тоа, доколку ревизорот кај одреден клиент се сомнева дека е поголема можноста за постоење на грешки во финансиските извештаи, во тој случај кај тој клиент ќе спроведе поголем број на тестови и ќе прибере поголем број на ревизорски докази со цел да го

³⁰Николоска Марија, Проблеми при проценка на ризикот во спроведувањето на комерцијалната ревизија на финансиските извештаи, Економски факултет, Прилеп, стр.55

поткрепи своето мислење. Овој ризик произлегува од природата на ревизијата како и поради постоењето на одредени ограничувања при нејзино извршување, како што се:

- економски ограничувања – при вршење на ревизијата предвид треба да се имаат трошоците за нејзино спроведување, односно истата треба да биде спроведена со разумни трошоци;
- временски ограничувања – времетраењето на ревизијата треба да биде во разумни рокови на пример три месеци по изготвувањето на финансиските извештаи;
- регулативни ограничувања – финансиските извештаи се подготвени врз основа на сметководствена рамка за изготвување на финансиски извештаи, која допушта примена на алтернативни принципи.

Ревизорот никогаш не може да го сведе деловниот ризик на нула, дури и доколку е сигурен дека својата работа ја има завршено точно и професионално, секогаш може да добие обвинување во врска со некоја завршена работа. Дури и ако го добие судскиот спор дека правилно ја извршил ревизијата, сепак неговиот деловен углед може да биде нарушен што ќе предизвика и материјални загуби. Поради овие причини ревизорот сноси голема одговорност и со голема внимателност мора да пристапи на секоја ревизија кај секој клиент. На крај за да изрази мислење за финансиските извештаи мора тоа да го направи врз основа на аргументи и голем број на ревизорски докази.

3.2. Поврзаност меѓу материјалноста и ревизорскиот ризик

Во фазата на планирање на ревизијата, ревизорот разгледува каде финансиските извештаи би можеле да имаат значајно погрешни прикажувања, спроведувајќи низа постапки со цел разбирање на работењето на деловниот субјект и на неговото опкружување. Како резултат на наведеното, ревизорот ги проценува ризиците кои можат да доведат до значајно погрешни прикажувања во финансиските извештаи, односно одбира соодветни ревизорски постапки со

помош на кои ќе обезбеди докази дали финансиските извештаи содржат материјално значајни погрешни прикажувања. Значајноста и ревизорскиот ризик се обратнопропорционални што значи дека колку повисоко се утврди материјалноста, ревизорскиот ризик ќе биде понизок, и обратно, соодветно на утврденото ниво на материјалност се зголемува или се намалува обемот на ревизорските постапки кои ќе се преземат.

Проценката на материјалноста и на ревизорскиот ризик може да биде различна во фазата на планирање на ревизијата и на крајот од ревизијата, како последица на промена на околностите или како резултат на новите информации до кои дошол ревизорот во текот на ревизијата. На пример, материјалноста вообичаено се дефинира пред крајот на сметководствениот период. Доколку стварниот резултат на крајот на сметководствениот период значајно се разликува од планираниот, проценката на материјалноста и на ревизорскиот ризик може да се промени во текот на ревизијата.

3.2.1. Прифаќање на ревизорски ангажман

IFAC Code of Ethics вели: ***„Доколку не е возможно да се намали ризикот на прифатливо ниво, клиентот не треба да се прифати“.***

Пред прифаќање на ревизорскиот ангажман, ревизорот треба внимателно да ги идентификува и оцени ризиците кои произлегуваат од ревизијата кај одреден клиент.

Чекори во прифаќање на ревизорскиот ангажман³¹

Слика 2. Чекори во прифаќање на ревизорскиот ангажман
Figure 2. Steps in audit engagement accepting

Постапката “Прифаќање на клиентот и продолжување на ангажманот со постоечкиот клиент” има за цел да им биде поддршка на ревизорите, да ги задоволат барањата на Меѓународниот стандард за контрола на квалитетот – МСКК1 (ISQC1). Во фокусот е идентификувањето на ризиците, утврдување на постапките за намалување на истите и имплементација на овие активности во планирањето на ревизијата.³²

Самата ревизорска куќа треба да воведо процедури кои ќе се однесуваат на постапката за прифаќање на нови клиенти или пак за продолжување на ревизорскиот ангажман со постоечки клиенти. Овие процедури треба да бидат дизајнирани на начин што ќе обезбедат сведување на ревизорскиот ризик на прифатливо ниво.

Ревизорската куќа треба да прифати нов клиент и нов ревизорски ангажман или пак да прифати ангажман со веќе постоечки клиент само доколку (МСКК 1.26):

- е компетентна и има способност да го заврши истиот;

³¹Прифаќање на клиент, доставување на понуди за ревизија, буџетирање и следење на трошоците на ревизијата, http://www.iorm.org.mk/doc/kpu_2011/29.09.Vladimir_Zogovik.pdf (преземено на 10.02.2018 година)

³² Прифаќање на клиент, доставување на понуди за ревизија, буџетирање и следење на трошоците на ревизијата, Владимир Зоѓовик, ПрајсвотерхаусКуперс РЕВИЗИЈА ДОО, 2011, http://www.iorm.org.mk/doc/kpu_2011/29.09.Vladimir_Zogovik.pdf (преземено на 10.02.2018 година)

- располага со доволно ресурси и време за да може да го заврши ангажманот;
- ги исполнува применливите етички услови и барања;
- предвид го зема интегритетот на клиентот и не поседува било каква информација која би го довела во прашање интегритетот на клиентот.

Пред прифаќање на конкретен ангажман со клиентот, потребно е да се земат предвид, доколку постојат, закани за усогласување со основните принципи, на пример доколку ревизорскиот тим нема, ниту пак може да се стекне со неопходните вештини за квалитетно извршување на ангажманот“ IFAC code of ethics (IFAC етички стандарди).

Според IFAC code of ethics, доколку ревизорската куќа смета дека постојат ризици при прифаќање на ревизорскиот ангажман кај одреден клиент, потребно е истите да се согледаат и да се намалат на прифатливо ниво. За ова цел треба да се направи:

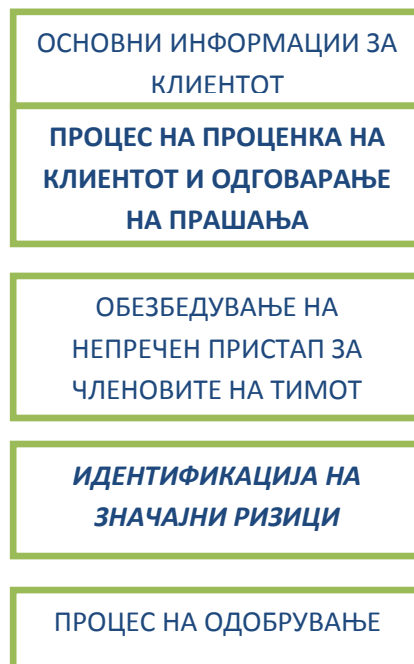
- запознавање на ревизорот со работата на клиентот, активностите од бизнисот, специфичностите од ангажманот, целта, природата и делокругот на ревизорските активности;
- запознавање со соодветната индустрија;
- ангажирање на доволен број на лица кои ќе ја спроведат ревизијата;
- ангажирање на експерти таму каде што има потреба од тоа;
- определување на реален временски период за реализација на ревизијата;
- почитување на политиките за контрола на квалитетот.

Во случај доколку постои судир на интереси, ревизорот треба да одлучи дали е соодветно да го прифати ангажманот, а доколку ревизорот идентификува одредени проблеми, но сепак одлучи да прифати ангажман кај нов клиент или пак да продолжи со ангажман кај некој претходен клиент, тоа

треба соодветно да го документира и да образложи како се надминати идентификуваните проблеми. Дополнително барање во текот на ревизијата за прегледување и оценување на постапката “прифаќањето на клиентот и продолжување на ангажманот со веќе постоечкиот клиент” не постои, освен во случаи доколку се појават некои дополнителни и информации и непредвидени околности. Секоја дополнителна информација која може да има значење, дополнително ќе биде документирана во текот на процесот на ревизија.

Со цел добивање на точни насоки и одржување на конзистентност во процедурите за прифаќање и продолжување на ревизорските ангажмани, ревизорите имаат на располагање и софтверски алатки. Со помош на овие алатки се прави проценка, се менаџираат портфолијата на клиентите и се анализираат идентификуваните ризични услови.

Важни чекори во прифаќање и продолжување на ревизорските ангажмани

Слика 3. Важни чекори во прифаќање и продолжување на ревизорските ангажмани

Figure 3. Important steps in accepting and continuing of audit engagement

При одлучување дали да се прифати ангажманот кај одреден клиент, треба да се анализираат следните фактори:

- финансиската состојба на клиентот;

- инхерентните ризици кои потекнуваат од самата индустрија во која работи клиентот како и неговата позиција во соодветната индустрија;
- јавниот профил на клиентот;
- интегритетот на менаџментот;
- ризикот одредени интерни или екстерни фактори да влијаат врз менаџментот намерно да прави грешки во финансиските извештаи;
- интерните контроли кај клиентот.

Идентификување на значајни ризици – пример³³

Клучни ризици	Одговор на менаџментот/воспоставени контроли	Ревизорски пристап
<p>ПРИЗНАВАЊЕ НА ПРИХОДИ</p> <p>Врз основа на нашите завршени процедури за прифаќање на клиентот забележано е дека постои значителен притисок врз менаџментот да ги подобри резултатите. Ова го зголемува</p>	<p>Менаџментот означува дека приходот е хомоген – компанијата има бројни клиенти на глобално ниво. И автоматските и мануелните контроли врз приходите се многу добри дизајнирани и оперираат ефективно во текот на годината. Не е можно да се евидентираат мануелни книжења на приходите бидејќи целосен интегриран систем се користи за да ги евидентира продажбите. Ефективна ревизорска трага</p>	<p>Реферирање на тестовите за контроли идентификувани над приходите. Суштински аналитички постапки направени во дизагрегирани нивоа (по месеци/производи) споредувајќи ги информациите од тековната година со минатите години. Изведување на тестови на детаљи на</p>

³³Прифаќање на клиент, доставување на понуди за ревизија, буџетирање и следење на трошоците на ревизијата, Владимир Зоѓовик, ПрајсвотерхаусКуперс РЕВИЗИЈА ДОО, 2011, http://www.iorm.org.mk/doc/kpu_2011/29.09.Vladimir_Zogovik.pdf (преземено на 10.02.2018 година)

<p>ризикот за предвремено признавање на приходите и/или признавање на фиктивни приходи. Приходите играат интегрална улога во калкулацијата на менаџерскиот бонус.</p>	<p>постои во автоматизираниот систем за приходи при што сите приходи може лесно да се проследат со нарачката од клиентот и со потпишаната испорака. Состаноци со Директорот за Продажба, Директорот за ИТ и Финансискиот Директор за да го разбереме и процениме дизајнот на контролите и да утврдиме дали истите се имплементирани.</p>	<p>крајот на годинава специјално со користење на таргет тестови со цел да се фокусираме на уверувањето за постоењето на приходите.</p>
---	--	--

Кога се прифаќа нов ревизорски ангажман потребно е да се направи проверка дали некој од ревизорскиот тим има некаква поврзаност со клиентот. Во врска со ова прашање постојат законски, регулаторни и професионални стандарди кои бараат да не постои конфликт на интереси или било каква поврзаност меѓу ревизорот и клиентот. Ова прашање треба да биде разгледано и разрешено пред потенцијалниот клиент или потенцијалниот ревизорски ангажман да биде прифатен.

Доколку се работи за повторна ревизија кај претходен клиент, ревизорскиот тим може да заклучи дека е запознаен со сите значајни ризици кај тој клиент и дека повторниот ревизорски ангажман не генерира информации дека постојат други значајни ризици. Постапката за одредување дали да се прифати одреден ревизорски ангажман кај некој клиент или одлуката дали да се продолжи ревизорскиот ангажман кај веќе постоечки клиент, поставува појдовна основа за одредување на ризиците во портфолиото кај клиентот.

3.3. Ризик кој произлегува од примента на методот на примерок

Објаснувањето за ревизорските стандарди на INTOSAI наведува дека: ***“Ревизорските наоди, заклучоци и препораки мораат да бидат засновани на докази. Бидејќи ревизорите ретко имаат можност да ги разгледаат сите информации за субјектот кој е предмет на ревизија,***

од суштинска важност е, собирањето на податоците како и техниките на избор на примерок, внимателно да бидат избрани.³⁴

За да изрази мислење во врска со финансиските извештаи, ревизорот истото мора да го поткрепи со ревизорски докази. Ревизорските докази ревизорот ги прибира со користење на различни техники, како што се: инспекција, набљудување, распрашување, потврдување, пресметки и анализи. Овие техники можат да бидат применети на сите податоци, односно ревизорот да направи 100% тестирање на сите податоци, или пак може да избере одредени ставки од популацијата врз кои ќе направи тестирање (репрезентативен примерок).

Оваа постапка на испитување на податоци врз основа на примерок се нарекува метод на примерок. При примена на оваа метода, ревизорот треба да просуди дали истата претставува соодветен начин за да се добијат потребните ревизорски докази. Ревизорот предвид треба да ги земе следните фактори:

- бројот и релативната големина на ставките во однос на целата популација;
- важноста на одделните ставки, како можноста за појава на инхерентен ризик;
- сигурноста и релевантноста на добиените докази;
- трошоците и потребното време за добивање на доказите.

Преку примена на методот на примерок, ревизорот настојува да извлече заклучоци за целата популација. Тоа ќе го направи преку примена на ревизорски тестови само на избраната популација, која е потребно да биде репрезентативна, а потоа заклучокот што ќе го донесе ќе се однесува за целокупната популација. Ревизорите ја користат оваа техника бидејќи не е возможно да се испитаат сите ставки и сè да се провери. Ова би барало многу ресурси, време и би предизвикало многу трошоци и на крај не би било оправдано.

Но од друга страна, потребно е ревизорот внимателно да го одбере примерокот кој ќе го користи и истиот да биде репрезентативен за целата популација. Постои ризик заклучоците кои ќе ги донесе ревизорот врз основа на тестирањето на примерокот, да бидат различни од заклучоците кои

³⁴Точка 153 од ревизорските стандарди на ИНТОСАИ

ревизорот би ги донел доколку врши тестирање на целокупната популација. Овој ризик е познат како **ризик од користење на методот на примерок**.

За намалување на овој ризик ревизорот мора да го користи своето професионално расудување, внимателно да ги планира и изврши постапките и внимателно да ги вреднува резултатите од примената на овој метод, со цел да го намали на ризикот на прифатливо ниво.

Обемот на ревизорската работа, односно бројот на ставки кои треба да се одберат и проверат во одреден систем на кој се врши ревизија, во голема мерка зависи од инхерентниот ризик на системот и релевантната материјалност или значајност на системот за функционирање на организацијата.

Постојат две методи за избор на примерокот и истите се делат на статистички и не-статистички. Без разлика кој метод за избор на примерок се користи, најголемо влијание има професионалното расудување на ревизорот при избор на примерокот.

Статистичките методи налагаат користење на методи на случаен избор и на примена на теорија на веројатност. Со помош на овие методи ревизорот ќе ја определи големината на примероците, ќе ги вреднува квантитативно резултатите, на крај да ќе го процени ризикот што произлегува од примена на методот на примерок и ќе извлече заклучок врз основа на примерокот за целата популација.

Дури и кога ревизорот одлучи да користи не-статистичка метода на примерок треба да ја земе предвид можноста за користење на методата на случаен избор. Ова најчесто ќе ја зголеми веројатноста примерокот да биде репрезентативен од аспект на популацијата.

При користење на не-статистичките методи, ревизорот мора секогаш внимателно да процени дали примерокот кој е избран и врз основа на кој ќе се извлече заклучок за целата популација, е репрезентативен. Без разлика кои методи ќе се користат дали статистички или не-статистички постапката за избор на примерокот може да се расчлени во неколку фази, и тоа:

1. планирање на примерокот;
2. избор на ставките врз кои ќе се врши тестирањето;
3. тестирање;
4. вреднување на резултатите.

Во првата фаза е потребно да се направи точно дефинирање на популацијата. Кога се применуваат статистички методи, важно е популацијата да биде хомогена. Ова значи дека истата треба да биде составена од слични ставки кои се обработени на сличен начин и според тоа се изложени на слични ризици. Потребно е да се дефинираат и ставките кои ќе бидат избрани во примерокот, на пример, можат да бидат, трансакција, монетарна единица, салдо на сметка и слично. Многу е битно ревизорот да направи дефинирање на главната ревизорска цел за која се прави тестирање на примерокот. Оваа постапка исто така ќе вклучи и дефинирање на грешки (кај детално тестирање) или исклучок (кај тестовите на контрола).

Големината на примерокот се одредува во фазата на планирање. Логично е дека доколку се избере поголем примерок истиот ќе биде порепрезентативен за популацијата, отколку доколку се избере помал примерок. Доколку, делот кој се тестира е дефиниран како релативно незначаен во однос на финансиските извештаи во целина, ревизорот може да прифати поголем ризик којшто произлегува од изборот на примерокот.

Постапката за избор на примерокот не е едноставна и ревизорот треба да биде сигурен дека истиот ќе биде репрезентативен за целата популација на ставки. Ова е особено важно кога како метод за избор на примерок се употребуваат не-статистички методи и кога за избор на ставките не се користи системот на случаен избор. Кога се врши селекција на примерокот исто така ревизорот треба да биде сигурен дека не изоставил некој дел од популацијата.

На пример, особено во компјутеризирано опкружување, често ќе биде потребно да се изврши и документира одредено усогласување на податоци во датотеките од кои се врши извлекувањето на примерокот со одредена популација која се наоѓа во други евиденции на клиентот.

Доколку е можно, тестирањето треба да биде направено со претходно подготвен прашалник. Сепак, во одредени ситуации, ова може да се покаже како невозможно и во овој случај ќе се направат алтернативни постапки за добивање на доказ за ставките врз кои се прави тестирањето. Ревизорот треба да го одбере најсоодветното време за спроведување на тестирањето. Ова највеќе се однесува на тестовите на усогласување каде што најчесто целта е

да се процени функционирањето на контролите, односно нивното ефективно функционирање во одреден временски период.

Во случај да се откријат грешки или исклучоци, треба да се разгледаат причините за настанувањето и нивната природа. Со помош на ова ревизорот ќе го процени нивното потенцијално влијание како врз финансиските извештаи врз кои се врши ревизија така и врз самата ревизија.

Кога ќе се пронајдат грешки во примерокот, ревизорот ќе направи нивно вреднување и потоа ќе направи проценка за „најверојатното ниво на грешки или исклучоци“ на ниво на целата популација која е предмет на ревизија. Ова ќе се направи со помош на екстраполација врз основа на „познато ниво на грешки/исклучоци“ во примерокот.

Третиот чекор е оваа екстраполација да се надгради со дозволеният износ на ризик кој доаѓа од изборот на примерокот. Потоа проценката на горната граница на грешки и отстапувања, може да се спореди со максималното прифатливо ниво на грешки коешто може да се толерира. Доколку вкупното ниво на грешки и отстапувања го надмине максимално прифатливото ниво, во тој случај ревизорот треба да размисли за следното:

- од субјектот врз кој се врши ревизијата да побара да ги испита откриените грешки, како и можностите за појава и на други потенцијални грешки (ова може да резултира со корекции во финансиските извештаи);
- да се спроведат дополнителни тестирања со цел да се намали ризикот кој произлегува од примената на методот на примерок;
- примена на дополнителни постапки со цел стекнување на дополнителна сигурност и намалување на ревизорскиот ризик.

На крај од завршената работа со помош на примената на методот на примерок заедно со останатите резултати од другите ревизорски постапки, треба да му помогнат на ревизорот да одлучи дали финансиските извештаи содржат материјално значајни погрешни прикажувања и дали правилно известуваат.

3.4. Ревизорско мислење

Како што веќе неколку пати беше напоменато, основната цел на ревизијата на финансиските извештаи е да се даде мислење од страна на ревизорот за точноста и објективноста на финансиските извештаи. Мислењето се дава во форма на заклучок во писмена форма. Вообичаено извештајот со ревизорското мислење има стандарден формат и истото треба недвосмислено да го изрази мислењето на ревизорот за објективноста и точноста за финансиските извештаи.

Врз мислењето на ревизорот влијаат повеќе фактори од кои зависи и крајниот заклучок кој ќе го формира ревизорот за финансиските извештаи. Во практиката постојат четири типови на мислење коишто ревизорот може да ги изрази во врска со финансиските извештаи, и тоа: ³⁵

- неусловено или позитивно мислење (мислење без резерви, напомени, забелешки), односно безусловна потврда на веродостојноста на финансиските извештаи;
- мислење со резерва (со напомена, резерва или забелешка, односно потврда на веродостојноста со одредено ограничување);
- негативно мислење (мислење без потврдување или спротивно мислење);
- воздржување од давање на мислење

Ревизорот секогаш своето мислење мора да го базира на одредени факти и докази. Најчест вид на ревизорско мислење во врска со финансиските извештаи е мислењето без резерва. Ова мислење значи дека финансиските извештаи се подготвени објективно и не содржат материјално значајни грешки, но за да го изрази ова мислење ревизорот мора да биде сигурен дека сметководствените искази на реален и чесен начин, правилно и непристрасно ја прикажуваат финансиската состојба на субјектот клиент, дека се составени со примена на конзистентна сметководствена политика и дека се подготвени во согласност со важечките сметководствени прописи.

³⁵ Димитрова, Ј., Ревизија (теоретски и практични аспекти), Штип, 2013 година, стр.103

3.4.1. Безусловно мислење

Најчест вид на мислење во врска со финансиските извештаи, е безусловното мислење. Овој вид на извештај во кој ревизорите даваат позитивно мислење, е тип на извештај кој најмногу го сакаат и клиентите, а го преферираат и ревизорите. За да изрази ревизорот позитивно мислење, мора со голема доза на сигурност да биде уверен дека финансиските извештаи не содржат материјално значајни погрешни прикажувања и дека се подготвени во согласност со општо прифатена рамка за сметководствено известување.

За да даде ревизорот позитивно мислење влијание имаат повеќе фактори, од кои како најбитни можат да се издвојат:³⁶

- за подготовка на финансиските извештаи е користена прифатлива сметководствена основа и сметководствени политики, кои доследно се применуваат;

- финансиските извештаи се подготвени во согласност со законските барања и соодветните прописи;

- презентираниите состојби во финансиските извештаи се доследни на знаењето што го има ревизорот за клиентот врз кој се врши ревизија;

- постои соодветно објаснување за сите материјални работи кои се однесуваат на финансиските извештаи.

За да се изрази позитивно мислење од страна на ревизорот за финансиските извештаи потребно е да се исполнат и неколку услови:³⁷

- ✓ завршена е целокупната процедура на ревизијата и сите докази кои се прибрани и оценети;

- ✓ финансиските извештаи се подготвени во целост во согласност со барањата за сметководствено известување и важечките законски прописи;

- ✓ не се случиле некои непредвидени околности кои влијаеле врз финансиските извештаи.

Ревизорот ќе издаде позитивно мислење за финансиските извештаи и доколку воочи ситни грешки или неправилности во позициите во финансиските

³⁶ Димитрова, Ј., Ревизија (теоретски и практични аспекти), Штип, 2013 година, стр.108

³⁷ Димитрова, Ј., Ревизија (теоретски и практични аспекти), Штип, 2013 година, стр.112

извештаи кои не влијаат на одлуките на корисниците на финансиските извештаи. Ревизорот може само да ги нагласи во извештајот воочените грешки во финансиските извештаи и да му воочи на менаџментот за постоењето на истите. Во овој случај е многу важно да детално да се специфицираат прашањата коишто ревизорот сака да ги нагласи, се со цел да не се стекне впечаток дека се работи за условен извештај.

Доколку ревизорот смета дека треба да изрази позитивно мислење во врска со финансиските извештаи, а притоа сака за одредено прашање да го сврти вниманието на акционерите и на останатите корисници на финансиските извештаи, тој тоа ќе го направи преку изразување на посебна точка во извештајот без резерва. Ова значи дека ревизорот дава мислење дека финансиските извештаи се објективни, но сака да сврти внимание на одредено прашање или на одредени околности коишто можат да имаат влијание на валидноста на претпоставките врз кои се засновани финансиските извештаи.

3.4.2. Мислење со резерва

Во случаи кога ревизорот по завршувањето на ревизијата смета дека за финансиските извештаи не може да искаже безусловно мислење, може да се одлучи да изрази мислење со резерва. Вакво мислење ќе изрази кога ефектот на несогласувањата со менаџментот или пак делокругот не е толку материјално значаен што би го довело ревизорот во ситуација да изрази негативно мислење или пак да се воздржи од давање на мислење за финансиските извештаи.

Кога се изразува мислење со резерва се употребуваат зборовите „освен за” и се нагласува за кое прашање се однесува резервираноста на ревизорот. Ревизорски извештај со мислење со резерва се изразува во повеќе ситуации, како на пример:

- доколку годишните сметки не се во целост задоволителни, односно во случаи кога ревизорот не се согласува со сметководствените изразувања на одредени позиции;
- кога постојат некои инхерентни несигурности во сметководствените искази;

- кога постојат одредени фундаментални ограничувања во смисла на ограничување на обемот на ревизорските проверки и сл.

Накратко кажано, мислењето со резерва означува дека финансиските извештаи се објективни и се подготвени во согласност со општоприфатената рамка за сметководствено известување, освен за наведените неправилности кои ревизорот посебно ги нагласува во ревизорскиот извештај.

Постојат неколку фактори кои можат да придонесат ревизорот да се одлучи за изразување на мислење со резерва, и тоа:³⁸

1. Ревизорот не е во состојба да формира позитивно мислење за некои ставки во финансиските извештаи поради ограничувањата во обемот на ревизија;
2. Несогласувања во врска со износите во финансиските извештаи како резултат на примена на сметководствени политики и стандарди пропишани со закони и други прописи.

3.4.3. Негативно мислење

Доколку несогласувањата и недоследностите во финансиските извештаи се до толку многу изразени ревизорот може да се одлучи и да изрази негативно мислење за самите финансиски извештаи. За да изрази негативно мислење, ревизорот мора да биде сигурен и своето мислење да го поткрепи со доволен број на докази. Вакво мислење искажано од ревизорите, во практиката ретко се јавува, вообичаено ревизорот доколку најде на големи неправилности, за истите ќе ги информира клиентите на време и ќе ги предупреди за можните последици. Негативно мислење се изразува кога грешките во финансиските извештаи се материјално значајни и истите би ги навеле корисниците да донесат несоодветни економски одлуки.

Доколку ревизорот се одлучи за вакво мислење, дава до знаење дека финансиските извештаи не се објективни и добро направени и во извештајот треба да ги наведе сите факти и докази заради кои се одлучил да изрази такво мислење. Негативно мислење ќе се изрази доколку ревизорот одлучи дека

³⁸Димитрова, Ј., Ревизија (теоретски и практични аспекти), Штип, 2013 година, стр.113

грешките во финансиските извештаи се толку материјално значајни и распространети во финансиските извештаи што ревизорот заклучува дека резерва во извештајот не одговара за да го обелодени фактот дека финансиските извештаи наведуваат на погрешни заклучоци или се непотполни.

3.4.4. Воздржување од давање на мислење

Како четврт вид на мислење е воздржувањето од давање на мислење во врска со финансиските извештаи. Ревизорот може да се одлучи да не даде мислење во врска со финансиските извештаи, односно да се воздржи од давање на мислење во случај кога не може да ги прифати ограничувањата кои постојат при вршењето на ревизијата. На пример, ограничувањето на работата на ревизорот од страна на деловниот субјект е прв значаен фактор кој би влијаел ревизорот да се воздржи од изразување на мислење во врска со финансиските извештаи. Притоа ограничувањето на делокругот може да биде наметнато од околностите, бидејќи ревизорот не би прифатил ангажман при кој е оневозможен да ги исполни неговите законски обврски. Како ограничување би можело да биде на пример временскиот распоред да е таков што ревизорот да не биде во можност физички да присуствува на пописот и броењето на залихите. Вакво мислење може да изрази и кога ревизорот смета дека сметководствените евиденции на деловниот субјект не се адекватни или кога не е во можност да ги направи потребните ревизорски постапки. Во такви околности ревизорот би можел да се обиде да спроведе други алтернативни постапки со цел да собере достатен и соодветен ревизорски доказ за да го подржи мислењето без резерва.

Кога постои ограничување на делокругот на работата на ревизорот што што би довело до изразување на мислење со резерва или пак воздржување од давање на мислење, ревизорот во извештајот треба точно да го опише ограничувањето или пак да укаже на можните исправки во финансиските извештаи кои би можеле да бидат утврдени како неопходни доколку ограничувањето не постои. Од изнесеното може да се заклучи дека воздржувањето од давање на мислење не се однесува на заклучокот за финансиските извештаи, туку се однесува на условите за извршување на

ревизијата. За извршување на ревизијата, основен предуслов е на ревизорот од страна на клиентот да му бидат ставени на располагање сите потребни документи, податоци и информации. Доколку клиентот на ревизорот му постави одредени ограничувања и не му дозволи пристап до бараните податоци, ревизорот може да биде принуден да се воздржи од изразување на мислење за финансиските извештаи.

Битно е да се напомене дека воздржувањето од давање на мислење во врска со финансиските извештаи, не смее да се користи како можност да се избегне да се давање негативно мислење. Напротив, вакво мислење ревизорот треба да го изрази само кога не е во состојба да обезбеди доволен број на ревизорски докази и да се користи само во одредени случаи.

ГЛАВА IV МЕРЕЊЕ И СУМИРАЊЕ НА РИЗИКОТ НА РЕВИЗИЈАТА (ИНТЕРАКЦИЈА НА ТРИТЕ РИЗИК ФАКТОРИ)

4.1. Интеракција на трите фактори на ревизорски ризик

Грижата и одговорноста за непостоење на материјално значајни грешки во финансиските извештаи е задача на менаџментот и на одговорните за управување на компанијата, кои за оваа цел треба да воспостават ефикасни системи за интерна контрола. Тоа е и целта на организирањето на интерни контроли во рамки на компанијата. Меѓутоа, системите на интерна контрола имаат свои ограничувања поради што се јавува и ризикот дека материјално значајни грешки во финансиските извештаи не се превенирани или идентификувани и когрегирани на време од системот на интерна контрола. Ова се нарекува контролен ризик.

Инхерентниот ризик треба да се контролира од интерните контроли. Ризикот дека и интерните контроли нема да ги откријат и корегираат материјално значајните грешки, е контролен ризик. Овие два ризици (инхерентниот и контролниот) заедно предизвикуваат ризик од материјално погрешно прикажување. Така што колку се повисоки инхерентниот и контролниот ризик, толку поголем ќе биде ризикот од материјално погрешно прикажување. Управувањето со инхерентниот и контролниот ризик е задача на менаџментот на компанијата, а не на ревизорот. Задача на ревизорот е да изрази мислење, дали финансиските извештаи се правилно презентирани.

Поаѓајќи од ова, ревизорот се соочува со ризик да изрази несоодветно мислење, на пример да изрази мислење дека финансиските извештаи не содржат материјално значајни погрешни прикажувања, а во реалност истите да содржат. Бидејќи ревизорот не може да ги контролира инхерентниот и контролниот ризик, мора да примени сопствени процедури со цел да ги открие, доколку постојат, материјално значајните погрешни прикажувања, и на крај да издаде ревизорски извештај во врска со финансиските извештаи кој ќе го содржи ревизорското мислење.

Колку е поголем ризикот од материјално значајни погрешни прикажувања, толку ќе биде поголем бројот на постапките кои ќе ги спроведе ревизорот, со цел да биде сигурен дека некои материјално значајни погрешни

прикажувања нема да бидат откриени. Доколку овој ризик (од постоење на материјално значајни погрешни прикажувања) е оценет како понизок, ревизорот може да го намали бројот на ревизорските процедури, што значи зголемување на детекцискиот ризик. Ова е причина што ревизорскиот ризик е дефиниран како функција од ризикот од материјално значајни погрешни прикажувања и детекцискиот ризик, чија поврзаност е обратнопропорционална.

Со други зборови, постои меѓусебна врска помеѓу трите компоненти на ревизорскиот ризик (инхерентен, контролен и детекционен ризик). Оваа врска е обратнопропорционална, односно постои обратнопропорционална врска помеѓу инхерентниот и контролниот ризик од една страна и детекцискиот ризик од друга страна. Доколку ревизорот ги оцени инхерентниот и контролниот ризик на повисоко ниво, ова ќе бара поголем обем на ревизорски постапки со цел намалување на ризикот од неоткривање и обратно.

Крајна цел на ревизијата на финансиските извештаи е ревизорот на крај да изрази разумно уверување дека финансиските извештаи не содржат материјално значајни погрешни прикажувања. Се вели, разумна сигурност, бидејќи ревизорот никогаш не може да искаже апсолутна сигурност дека финансиските извештаи не содржат материјално значајни погрешни прикажувања. Ова произлегува од фактот што ревизорот не може да ги провери сите ставки, трансакции и деловни настани, бидејќи сето ова би било невозможно, би предизвикало ангажирање на премногу ресурси, би барало премногу време и би предизвикало премногу трошоци.

Поради сето ова е прифатено ревизиите да се спроведуваат врз основа на примероци од целата популација на ставки, врз кои се вршат тестови. Ова значи дека постои ризик, без разлика колку е мал, дека ревизорот можеби нема да успее да ги открие сите материјално значајни грешки во финансиските извештаи. Кога се зборува за значајноста, многу е битно таа добро да се утврди, бидејќи не е практично за ревизијата да се дава уверување за незначителни износи.

Ревизорот ќе спроведе детални постапки врз финансиските извештаи со цел да го намали ризикот од неоткривање на материјално значајни погрешни прикажувања на прифатливо ниско ниво. Ревизорите предвид треба

да ги земат и измамите како и нивниот ефект врз проценка на ризикот. Земањето предвид на ризикот од материјално значајни погрешни прикажувања во финансиските извештаи, е кумулативен процес што тече во текот на целиот процес на ревизија. Доколку се земе причината за материјално погрешните прикажувања, односно дали истата е намерна или ненамерна се добива разликата помеѓу измамите и грешките. Измамите се намерни погрешни прикажувања, а доколку погрешните прикажувања се ненанмерни се работи за грешки.

За ефикасно да ја испланира ревизијата, ревизорот мора да има доволно познавање за работата на субјектот кој е предмет на ревизија. По прифаќањето на ревизорскиот ангажман ревизорот се соочува со повеќе неизвесности а со тоа и ризици, и тоа, неизвесност околку соодветноста на ревизорските докази, неизвесност околку функционирањето и соодветноста на интерните контроли на деловниот субјект, неизвесност дали финансиските извештаи се правилно подготвени и слично. За да се постигне прифатливо ниво на ризик од постоење на материјални грешки во финансиските извештаи, ревизорот предвид треба да го земе следното: ³⁹

- ризикот од појава на збирни материјални грешки;
- ризик од нефункционирање на системот на интерни контроли и дека истиот нема да ги открие збирните материјално значајни погрешни прикажувања;
- ризикот дека битните ревизорски постапки нема да ги откријат и корегираат збирните материјално значајни грешки во финансиските извештаи.

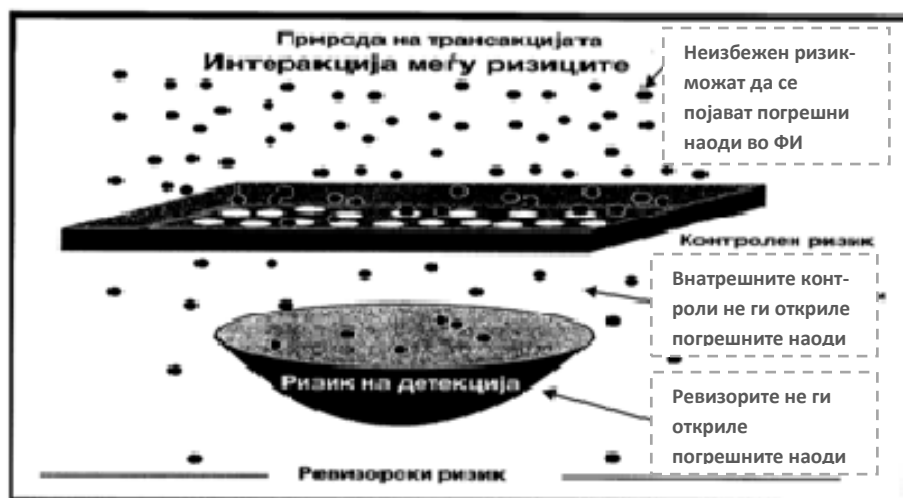
³⁹ Прирачник за финансиска ревизија, стр.70,
https://www.finance.gov.mk/files/u10/Priracnik_za_finansiska_revizija.pdf (преземено на 12.02.2018 год.)

Поаѓајќи од трите основни компоненти на ревизорскиот ризик, може да се дефинира модел за ревизорски ризик:

$$PP = IP \times KP \times PH$$

$$PH = PP / (IP \times KP)$$

На следната слика сликовито е прикажан односот на трите компоненти на ревизорскиот ризик во однос на вкупниот ревизорски ризик:⁴⁰

Слика 4. Интеракција на трите фактори на ревизорски ризик
Figure 4. Interaction of the three factors of audit risk

При утврдувањето на вкупниот ревизорски ризик пожелно е ревизорот да направи комбинација на индивидуалните ризици на ревизијата за различни ставки од финансиските извештаи. Сепак утврденото ниво на ревизорски ризик на крај зависи од субјективната проценка на ревизорот, бидејќи ревизорот ќе го утврди истиот врз основа на сопствениот впечаток што го добил за инхерентниот и контролниот ризик. Обилни паѓања можат да се очекуваат, на пример кај деловни субјекти со некомпетентен менаџмент, лоша мотивираност, со сложени трансакции и сл. Со оглед дека инхерентниот ризик за циклусот на приход е оценет на високо ниво, постојат голем број на материјални грешки кои

⁴⁰ Прирачник за финансиска ревизија, стр.72,
https://www.finance.gov.mk/files/u10/Priracnik_za_finansiska_revizija.pdf (преземено на 15.02.2018 година)

паѓаат во коритото од контролен ризик и инхерентниот ризик може да се утврди на 100%.

Од друга страна, работењето со погрешни сметководствени информации, не може да биде правилно раководено од раководството, па поради тоа воспоставува интерни контроли за да се заштити од грешки и од донесување на одлуки врз основа на погрешни информации. Коритото за интерни контроли има некои дупки поради што дејствува како сито. Ова е поради две причини:

- доколку коритото е отпорно на сите грешки, ќе чини многу повеќе од тоа што вреди, и под претпоставка дека тоа е можно;
- менаџментот на деловниот субјект не мора постојано да биде загрижен за апсолутната исправност на сите работи коишто треба да се обелоденат во финансиските извештаи.

Како и да е, доколку менаџментот сака неточно да ги прикаже податоците во финансиските извештаи, може да го направи неефикасен системот на интерни контроли. Поради ова интерните контроли се гледаат како начин за намалување на грешките, но не и како систем дизајниран за нивно целосно елиминирање. Целите на интерните контроли се да спречат, обелоденат и исправат материјално значајни грешки во финансиските извештаи. На прикажаната слика, ревизорот одлучил дека во циклусот на приходи има пониска ефикасност во интерните контроли, поради што коритото на контролен ризик има пропусти, што означува дека е можно провлекување на материјални грешки, со што контролниот ризик може да се утврди на 100%, односно нема сигурност.

На крај за да може ревизорот со разумно уверување да тврди дека во финансиските извештаи нема материјално значајни погрешни прикажувања, овие грешки кои се провлекуваат, мора да се фатат, односно да бидат откриени во садот за откривање на ризик и да се обелоденат пред раководството со цел нивна корекција.

Совршени ревизии во практиката не постојат, дури и да се каже теоретски дека постојат, истите не би биле финансиски оправдани бидејќи би

предизвикале толку многу трошоци што е мала веројатноста и за ревизорскиот сад. На сликата садот е претставен доволно голем, така што би можело да се дојде до уверување од 95% дека грешките ќе се фатат односно ќе бидат откриени преку собирањето на докази (5% детекциски ризик). Иако во практиката ревизорите не можат да контролираат колку грешки би протекле низ системот на интерни контроли, тие можат да оценат и да дадат свој суд за тоа колку доверба можат да имаат во системот така како што е поставен.

Доколку ревизорот недоволно го познава системот на интерна контрола на ентитетот ќе има ниско ниво на доверба во истиот. За да добие дополнителна доверба во системот, ќе бидат неопходни дополнителни тестови на контрола со цел проверка на неговото функционирање. Во последниот сад се прикажани тестовите што ги спроведува ревизорот. Обемот на тестовите мора да биде доволен, така што во садот ќе останат незначителни износи на грешки. Поинаку кажано, доколку ревизорот не дојде до соодветно уверување од неизбежните и контролните системи на ентитетот, потребното уверување ќе го добие по пат на ревизијата, правејќи комбинација на аналитички постапки и тестови на детали.

Ревизорскиот сад може да се дизајнира така што да биде послаб, со тоа што ревизорските постапки ревизорот ќе ги базира на постапки како распрашување, набљудување и аналитички анализи. Обратно, ревизорскиот сад може да се дизајнира да биде посилен, со тоа што ќе се додадат бројни екстензивни директни тестови на детали или пак може да се дизајнира одредена комбинација на аналитичка анализа и тестови на детали. Доколку почнеме со претпоставката дека имаме мал ризик од материјални грешки во финансиските извештаи, можеме да ја приспособиме способноста на ревизорскиот сад да ја постигнине нашата ревизорска цел како функција на нашата оценка на неизбежниот и контролен ризик.

Како што веќе е напоменато, постои спротивна врска помеѓу инхерентниот и контролниот ризик од една страна и ризикот од неоткривање од друга страна. Ова значи дека доколку ревизорот ги утврди инхерентниот и контролниот ризик како високи, прифатливото ниво на ризик од неоткривање треба да биде ниско со цел да се намали вкупниот ревизорски ризик. И

обратно, кога инхерентниот и контролниот ризик се утврдени како ниски, ревизорот може да прифати поголем ризик од неоткривање. Доколку вкупниот ревизорски ризик се оцени како повисок од вообичаениот, односно доколку ревизорот го процени како висок, ревизорот ќе ги преземе следните чекори:

- ќе одбере искусни членови од ревизорскиот тим за извршување на ревизијата;
- ќе прибере поголем број на ревизорски докази отколку што е вообичаено и ќе користи поголем број на извори за прибирање на доказен материјал;
- ќе подготви поопширен извештај од извршената ревизија;
- трошоците за вршење на ревизијата ќе бидат повисоки бидејќи ќе биде потребно повеќе време за извршување на ревизијата.

На почетокот на ревизијата, при планирање на постапките на ревизија, најпрво треба да се разбере односот помеѓу ревизорот, прифатливото ниво на ризик, нивото на материјалност (границата), детекцискиот ризик и влијанието што го имаат овие фактори врз изборот на независните постапки за ревизија.

Колку поголема сигурност бара ревизорот дека финансиските извештаи не содржат материјално значајни погрешни прикажувања, толку помал ризик ќе биде спремен да прифати, кој е поврзан со неуспехот за пронаоѓање на грешки кои се присутни во финансиските извештаи. Доколку нивото на материјалност расте, односно колку е повисоко нивото на прифатливата грешка, ревизорот ќе прифати повисок ризик на детекција. Колку ревизорот оцени дека инхерентниот и контролниот ризик се повисоки како и ризикот од постоење на материјално значајни грешки во финансиските извештаи, толку пообемни и понезависни постапки ќе планира и изврши.

Генерално кажано, може да се каже дека, ако се претпостави дека посакуваното ниво на ревизорски ризик е ниско, односно посакуваното ниво на сигурност е високо, доколку материјалноста е ниско утврдена и ризикот од јавување на значајно материјални грешки во финансиските извештаи е висок,

во тој случај планираното ниво на детекциски ризик ќе биде ниско, а независните ревизорски постапки ќе бидат пообемни.

Во прилог се дадени неколку слики на кои е објаснет сликовито односот помеѓу трите видови на ревизорски ризик. Секоја розова стрелка (→) ги презентира материјалнозначајните погрешни прикажувања.

Слика 5. Однос помеѓу трите видови на ревизорски ризик
Figure 5. The relationship between the three types of audit risk

Според сликата 5 дадена погоре можеме да забележиме дека постои инхерентен ризик дека погрешните прикажувања А и Е би можеле да влезат во сметководствениот систем и да ги нарушат финансиските извештаи, а системот на интерни контроли да не ги идентификува и корегира на време. Иако контролниот ризик е понизок од инхерентниот, сè уште не е доволно низок за да ги превенира поголемиот дел од погрешните прикажувања. Затоа погрешните прикажувања В, С и D **не биле** спречени и корегирани од системот на внатрешна контрола.

Од тука може да се заклучи дека детекцискиот ризик ќе биде понизок, доколку овие погрешни прикажувања В и D биле откриени од страна на ревизорот и доколку менаџментот направи корекција на истите. Со ова и вкупниот ревизорскиот ризик ќе биде понизок. Уште една работа што треба да се разбере овде е фактот дека ризикот од неоткривање не може целосно да се отстрани од страна на ревизорот и сè уште ќе постои ризик за неоткривање. Иако ревизорот ќе се обиде да обезбеди мислење дека материјално значајни погрешни прикажувања во финансиските извештаи не постојат, сепак ова ќе биде дадено со разумно, а не со апсолутно уверување.

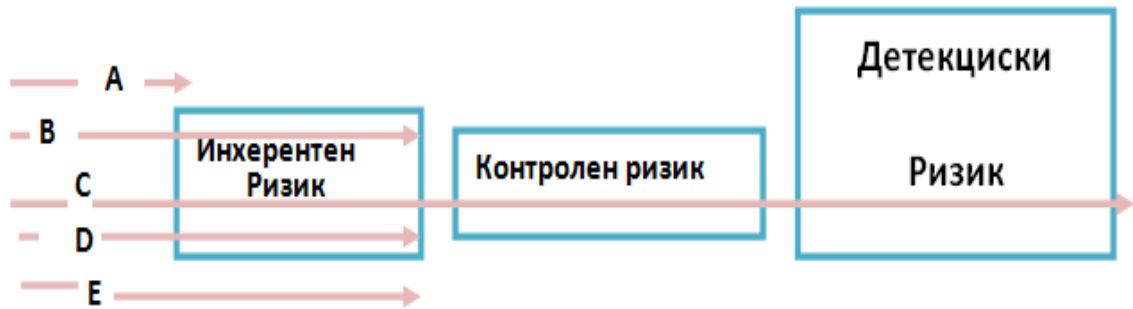
Слика 6. Однос помеѓу трите видови на ревизорски ризик
 Figure 6. The relationship between the three types of audit risk

Според слика 6 може да се забележи дека иако инхерентниот и контролниот ризик се подеднакво високи, ситуацијата била правилно интерпретирана од страна на ревизорот, ревизорот спроведел соодветни ревизорски процедури, речиси сите погрешни прикажувања биле детектирани и со тоа ревизорскиот ризик е значително намален. Но ситуацијата би била различна доколку детекцискиот ризик не е намален како што е прикажано на следната слика.

Слика 7. Однос помеѓу трите видови на ревизорски ризик
 Figure 7. The relationship between the three types of audit risk

На слика 7 е прикажана ситуација, каде инхерентниот и контролниот ризик се високи, но и ревизорот не успеал преку спроведувањето на ревизорските постапки да го редуцира детекцискиот ризик, што значи дека материјално значајните грешки во финансиските извештаи не биле откриени и постои опасност ревизорот да изрази несоодветно мислење за финансиските извештаи. Повисокиот детекциски ризик не мора да значи и зголемен вкупен ревизорски ризик доколку ризикот од материјално значајни погрешни прикажувања е низок како што е прикажано на следната слика.

Слика 8. Однос помеѓу трите видови на ревизорски ризик
 Figure 8. The relationship between the three types of audit risk

На слика 8 е прикажана состојба каде ентитетот има воведено ефективни интерни контроли коишто можат да го контролираат откривањето на најголемиот дел од материјално погрешните прикажувања и во ситуации кога инхерентниот ризик е висок. Во такви ситуации ревизорот може повеќе да се потпре на интерниот контролен систем на ентитетот. Ова може да значи ревизорот да примени помалку ревизорски процедури, што пак од друга страна ќе го зголеми детекциски ризик. Но, бидејќи интерниот контролен систем, според професионалното расудување на ревизорот е добро поставен и добро функционира, ревизорскиот ризик ќе биде на задоволително ниско ниво.

4.2. Влијание на материјалноста за одредување на ревизорските цели

Специфичните цели на ревизијата потребно е да се дефинираат за секоја значајна ставка во финансиските извештаи со цел да се процени ревизорскиот ризик за секоја оделна ставка како и нејзината материјалност. Ревизорскиот ризик за секоја одделна ставка во финансиските извештаи се проценува така што се оценува потенцијалниот ефект што би го имале евентуалните погрешни прикажувања врз финансиските извештаи. Ревизорските постапки се одредуваат во зависност од утврдената значајност и ревизорски ризик. Опсегот на постапките е сè поголем кога е поголем ревизорскиот ризик.

ГЛАВА V ПРАКТИЧНО ИСТРАЖУВАЊЕ

Петата тема од трудот е посветена на практичното истражување коешто беше спроведено во форма на прашалник испратен до ревизорски друштва и се дадени резултатите и анализите од истражувањето. За потребите на истражувањето, изготвен е прашалник кој се состои од 15 главни прашања и неколку потпрашања кои се однесуваат на темата на магистерскиот труд. Прашањата беа испратени до 20 ревизорски друштва кои ги замолив да одговорат на истите. Прашалникот се состоеше од прашања во кои се избира еден одговор, прашања во кои може да се избераат повеќе одговори и прашања со кратки дополнувања. Одговор на прашалникот добив од страна на 12 ревизорски компании, што е 60% од вкупно испратените прашалници. Во прилог е даден целосниот прашалник кој е испратен до ревизорските друштва, а подолу се дадени одговорите заедно со графички прикази и заклучоци од прашањата и од целокупното истражување.

5.1. Прашалник „Утврдување на ревизорски ризик“

1. Освен ревизија на финансиските извештаи дали работите и друг вид на ревизија (ревизија на усогласеност, ревизија на работењето)?

ДА

НЕ

Доколку одговорот е да, наведете каква.

2. Дали при вршењето на ревизијата се потпирате на ревизорските извештаи од интерните и од државните ревизори?

ДА

НЕ

3. Дали досега сте се соочиле со случај на ограничување на делокругот на работатата на ревизорот кај одреден клиент?

ДА

НЕ

Доколку да, како сте постапиле во случајот?

4. При одредување на материјалноста кои критериуми најчесто ги користите?

5. Дали во текот на ревизијата често правите промена на прелиминарно утврденото ниво на материјалност?

ДА

НЕ

ПОНЕКОГАШ

6. Кои методи за тестирање на интерните контроли најчесто ги користите?

- интервју
- инспекција
- набљудување
- усогласување
- повторно изведување
- потврдување

7. Кои ревизорски тестови најчесто ги користите за обезбедување на ревизорски доказ?

- тестови на усогласеност
- суштински тестови
- и едните и другите

8. При избор на примерокот за тестирање дали повеќе користите статистички или нестатистички методи?

- статистички методи
- нестатистички методи
- и двете

9. Дали користите конфирмации за прибирање на ревизорски доказ?

ДА

НЕ

ПОНЕКОГАШ

Доколку да, какви најчесто користите?

10. Дали правите проценка на инхерентниот и контролниот ризик?

ДА

НЕ

ПОНЕКОГАШ

Доколку да, како го документирате постоењето на истите?

11. Според Вас, кои салда или групи на сметки се најподложни на постоење на инхерентен ризик? Наведете 5.

12. Дали во пракса често се случува контролниот ризик да е висок или интерните контроли на компаниите се задоволителни со што се намалува истиот?

- често е висок
- понекогаш е висок
- многу ретко е висок
- зависи од одделните ревизии

13. Наведете 3 клучни ризици од прифаќањето на ревизорски ангажман кај одреден клиент.

14. Наведете три клучни техники кои ги користите за намалување на ризикот од примената на методот на примерок.

15. Според Вашата пракса, каков вид на ревизорско мислење е најзастапено?

- мислење без резерва
- мислење со резерва (мислење со нагласување на одредено прашање)
- негативно мислење
- воздржување од давање на мислење

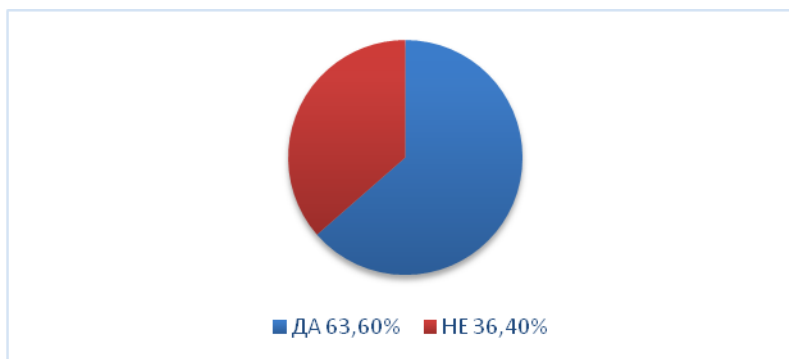
5.2. Резултати и заклучоци од спроведениот прашалник

Во продолжение се дадени одговорите од прашалникот заедно со графички прикази за истите, како и анализите на дадените одговори. На крај е даден заклучокот кој го добив по спроведеното истражување.

1. На првото прашање дали освен ревизија на финансиските извештаи ревизорското друштво работити и други видови на ревизија (ревизија на усогласеност, ревизија на работењето), добиени се одговори како што е претставено во табелата и графиконот:

*Табела 2: Табеларен приказ на добиените одговори:
Table 2: Tabular presentation of the answers*

Можни одговори	Број на одговори	Структура
Да	7	63,6%
Не	4	36,4%

*Графикон 1. Видови ревизија
Chart 1. Types of audit*

63,6% од ревизорските друштва кои одговорија на прашалникот, одговорија дека работат и на други видови на ревизија не само на ревизија на финансиските извештаи, а 36,4% одговорија дека работат само на ревизија на финансиските извештаи. Ова значи дека душло е поголем процентот на ревизорски друштва кои работат и на други видови на ревизија не само на ревизија на финансиски извештаи.

Во овој дел има и едно подпрашање, доколку работат и на други видови на ревизија да наведат на какви. На ова прашање, делот од ревизорските друштва кои одговорија дека работат и на други видови на ревизија, дополнија дека работат и на ревизија на посебни цели, ревизија на договорени постапки и ревизија на усогласеност.

2. На второто прашање кое се однесува на интерните контроли и државната ревизија, односно дали ревизорите при вршење на ревизијата се потпираат на интерните контроли на компаниите како и на извештаите на државните ревизори, во случаи кога се работи на ревизија кај јавни институции јавни претпријатија, 70% од испитаниците одговорија дека се потпираат на извештаите на интерните контроли и на државните ревизори, а 30% одговорија дека не се потпираат на нивните извештаи. Табелата и графиконот е даден во прилог.

Табела 3: Табеларен приказ на одговори од прашање бр.2
Table 3: Tabular presentation of the answers question no.2

Можни одговори	Број на одговори	Структура
Да	7	70%
Не	3	30%

Графикон 2. Интерни контроли
Chart 2. Internal controls

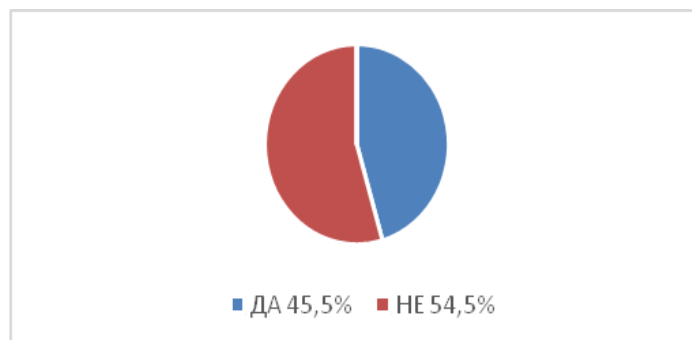
Од одговорите може да се заклучи дека поголем е процентот на ревизорските друштва кои се потпираат на извештаите добиени од интерните

контроли и од државните ревизори и тоа за повеќе од душло (70%), но сепак е голем процентот и на ревизорските друштва кои овие извештаи не ги земаат предвид при вршење на ревизиите (30%). Ова значи дека постои и недоверба во интерните контроли кои се воспоставуваат во компаниите, како и во државните ревизори и нивните извештаи (при вршење на ревизија во институции и јавни претпријатија за кои за вршење на ревизија е надлежен Државниот завод за ревизија).

3. На третото прашање кое се однесува на делокругот на работата на ревизорите и нивните досегашни искуства кај клиентите, 45,5% од ревизорските друштва одговорија дека во досегашната работа се соочиле со проблем на ограничување на делокругот на работата на ревизорот. 54,5% одговорија дека досега не се соочиле со ограничување на делокругот на работата на ревизорот при вршењето на ревизиите. Овој одговор упатува на доста голем процент на ревизорски друштва кои досега се соочиле со ограничување на делокругот на работата на ревизорот. Истиот претставува голем проблем бидејќи во услови на ограничување на работата, ревизорот не е во можност да ја заврши работата за којашто е ангажиран во целост.

*Табела 4: Табеларен приказ на добиените одговори
Table 4: Tabular presentation of the answers*

Можни одговори	Број на одговори	Структура
Да	5	54,5%
Не	6	45,5%

*Графикон 3. Ограничување на делокругот на работата
Chart 3. Limitation of the scope of work*

Со цел да се добие подобра слика во врска со ова прашање, беше поставено уште едно потпрашање доколку ревизорите се соочиле со ограничување на делокругот на работата, да одговорат како постапиле. Одговорите коишто се добиени, укажуваат дека кон овој проблем, доколку се појави при ревизијата, ревизорите се принудени да дадат мислење различно од безрезервното мислење, односно одговорија дека најчесто се воздржуваат од давање на мислење, даваат мислење со резерва или модифицирано мислење. Одговорите упатуваат дека неретко ревизорите се имат соочено со проблем на ограничување на работата на ревизорот, а истиот довел да не дадат мислење за финансиските извештаи или да изразат мислење со резерва или модифицирано мислење.

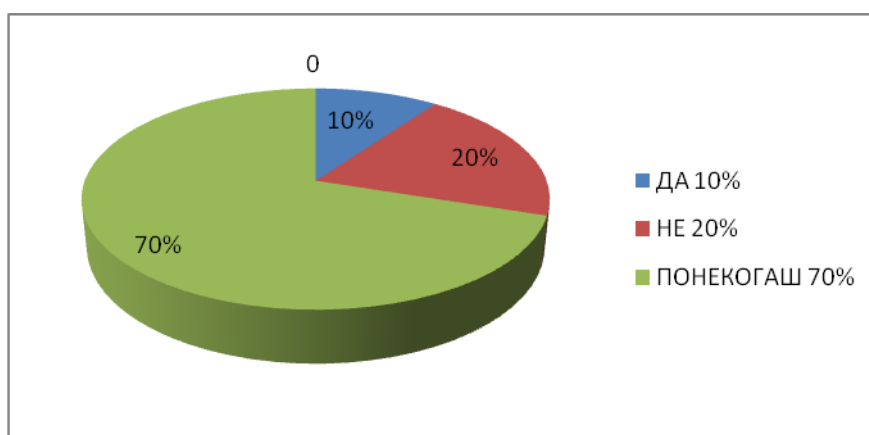
4. Четвртото прашање се однесува на материјалноста, односно на тоа кои критериуми во пракса најчесто се користат за утврдување на материјалноста. Во прилог се дадени одговорите:

- значајност на ставките;
- дејност на друштвото;
- процент од ставки;
- процент од вкупен приход или вкупна актива;
- вкупен приход;
- средства;
- нето средства;
- бруто добивка;
- добивка пред оданочување;
- вкупни нематеријални средства;
- приходи од продажба;
- утврдувањето зависи од сложеноста на клиентот, дали е прва ревизија и дали е субјект од јавен интерес.

5. Петтото прашање од прашалникот, се однесуваше на материјалноста и дали ревизорите во текот на ревизијата често прават промена на прелиминарното утврдено ниво на материјалноста. Одговорите се дадени на следните табела и графикон.

Табела 5: Табеларен приказ на добиените одговори
 Table 5: Tabular presentation of the answers

Можни одговори	Број на одговори	Структура
Да	1	10%
Не	2	36,4%
Понекогаш	7	70%

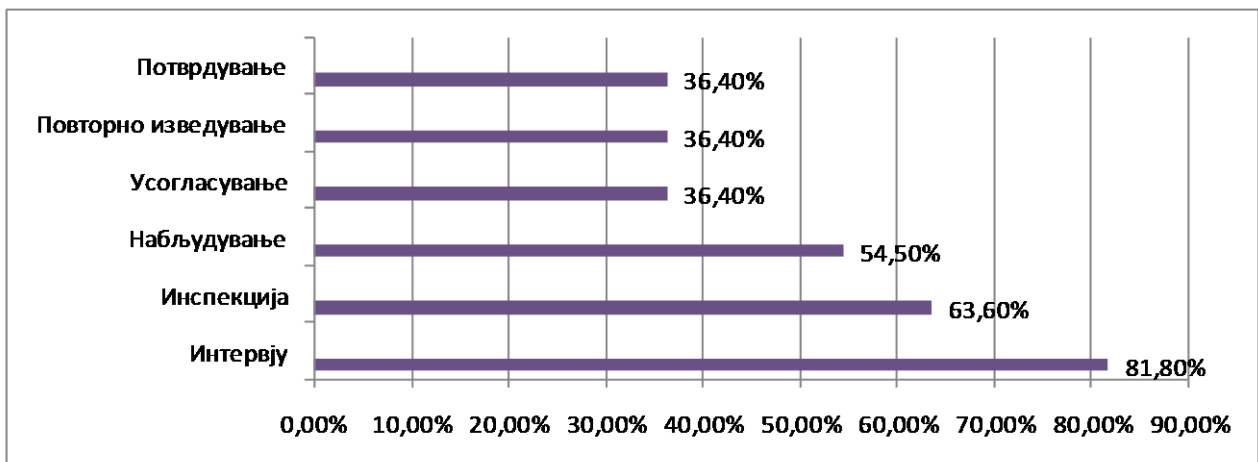
Графикон 4. Материјалност
 Chart 4. Materiality

Од испитуваните 10% одговорија дека вршат промена на прелиминарно утврденото ниво на материјалност во текот на ревизијата, 20% одговорија дека не вршат промена, а 70% од испитаниците одговорија дека понекогаш вршат промена на прелиминарно утврденото ниво на материјалност во текот на ревизиите. Од ова може да се заклучи дека најголем дел од ревизорите во текот на ревизијата вршат промена на прелиминарно утврденото ниво на материјалност.

6. На прашањето кои методи за тестирање на интерните контроли ревизорите најчесто ги користат, како понудени одговори беа: интервју, инспекција, набљудување, усогласување, повторно изведување и повторување. Одговорите се дадени во табелата и графиконот во прилог:

Табела 6: Табеларен приказ на добиените одговори
 Table 6: Tabular presentation of the answers

Можни одговори	Број на одговори	Структура
Потврдување	4	36,40%
Повторно изведување	4	36,40%
Усогласување	4	36,40%
Набљудување	6	54,5%
Инспекција	7	63,6%
Интервју	9	81,8%

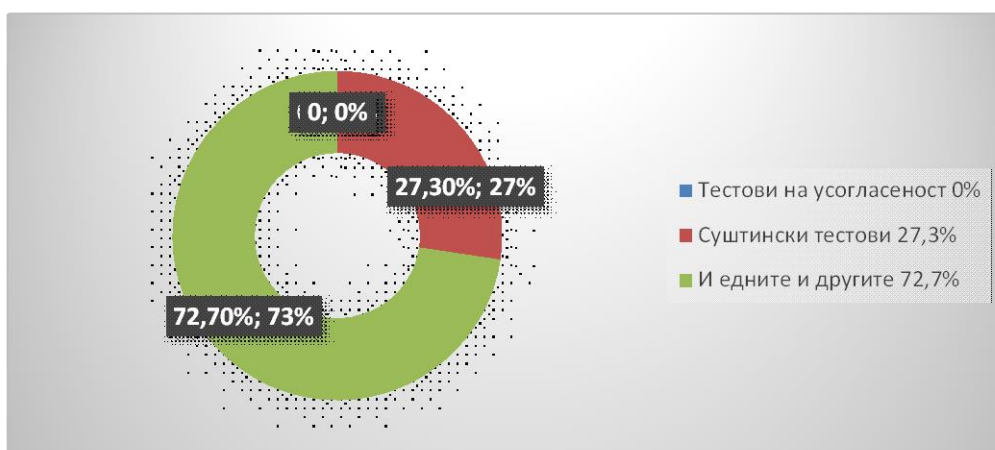
Графикон 5. Методи за тестирање на интерните контроли
 Chart 5. Methods for internal controls testing

Од одговорите може да се заклучи дека најголем дел испитаниците 81,8% го користат интервјутото како метод за тестирање на интерните контроли, 63% одговорија дека го користат методот инспекција, 54,5% го користат методот набљудување, 36,4% методот усогласување, 36,4% методот повторно изведување и 36,4% методот на потврдување. Најкористен метод за проверка на интерните контроли е методот на интервју, а потоа следи инспекцијата, но не заостанува користењето и на другите методи.

7. Седмото прашање се однесува на ревизорските тестови, односно кои ревизорски тестови најчесто ги користат ревизорите при обезбедувањето на ревизорскиот доказ. Одговорите се претставени на табелата и графиконот.

Табела 7: Табеларен приказ на одговори
Table 7: Tabular presentation of the answers

Можни одговори	Број на одговори	Структура
Тестови на усогласеност	0	0%
Суштински тестови	3	27%
И едните и другите	8	72%

Графикон 6. Ревизорски тестови
Chart 6. Audit tests

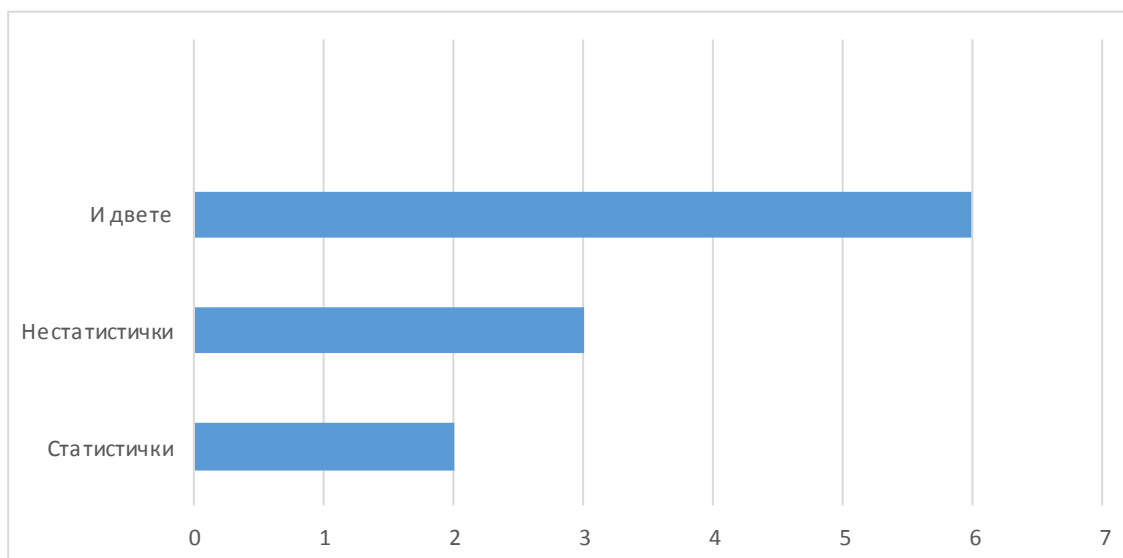
Од одговорите може да се види дека нема ниту еден одговор дека се користат само тестови на усогласеност, 27.3% одговориле дека користат само суштински тестови, а најголем е процентот кои ги користат и едните и другите тестови (72,7%).

8. Од одговорите на осмото прашање какви методи при изборот примерокот за тестирање најчесто се користат, дали статистички или нестатистички, може да се заклучи дека најмногу 54,5% ги користат и статистичките и нестатистичките методи, помалку, 27,3% користат само

нестатистички методи, а најмалку 18.2% користат само статистички метори. Ова значи дека најчесто се прави комбинација од двете методи со цел да се добие најсоодветен примерок за тестирање. Употребата на само некој од методите, било статистички или нестатистички, е доста помалку употребувана.

Табела 8: Табеларен приказ на одговори од прашање бр.8
Table 8: Tabular presentation of the answers question no.8

Можни одговори	број на одговори	структура
Статистички	2	18,2%
Нестатистички	3	27,3%
И двете	6	54,5%

Графикон 7. Методи за избор на примерок
Chart 7. Methods for sample selection

9. На деветото прашање 100% од испитаниците одговорија дека користат конфирмации за обезбедување на ревизорски доказ, а највеќе се користат позитивните екстерни конфирмации.

Табела 9. Табеларен приказ на одговори одпрашање бр.9
 Table 9: Tabular presentation of the answers question no.9

Можни одговори	број на одговори	структура
Да	11	100%
Не	0	0%
Понекогаш	0	0%

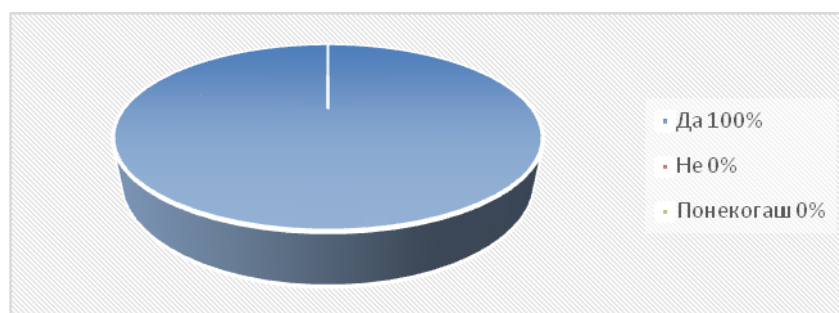
Графикон 8. Конфирмации
 Chart 8. Confirmations

Во одговорите е наведено дека ревизорите испраќаат задолжително конфирмации до компаниите од кои бараат потврда за нешто, тие се потполнети од страна на ревизорот и се бара од компаниите да одговорат на нив и да ги вратат назад до ревизорот.

10. На десетото прашање, 100% од испитаниците одговорија дека секогаш прават проценка на инхерентниот и контролниот ризик.

Табела 10. Табеларен приказ на одговори од прашање бр.10
Table 10: Tabular presentation of the answers

Можни одговори	број на одговори	Структура
Да	11	100%
Не	0	0%
Понекогаш	0	0%

Графикон 9. Проценка на инхерентен и контролен ризик
Chart 9. Assessment of inherent and control risk

Постоењето на инхерентниот и контролниот ризик го документираат на следниве начини:

- со прашалници и тестови;
- врз основа на интервјуа се прибираат информации и документи за значајните сегменти на работењето на клиентот;
- со користење на посебни работни документи за проценка на ризиците;
- со прибирање на информации за разбирање на системот на интерни контроли;
- преку испраќање на формулирани прашалници во хартиена или електронска форма.

11. Единаесетото прашање се однесува за салдата на сметки или за групите на трансакции кои се најподложни на инхерентен ризик. Од испитаниците беше побарано да наведат по 5 салда на сметки или групи на трансакции кои се најподложни на инхерентен ризик. Одговорите се дадени во прилог:

- зависно од друштво до друштво, секогаш се различни;
- пари ако се готовина;
- побарувањата од купувачите;
- обврските кон добавувачите;
- залихи;
- вложувања;
- нематеријални средства;
- финансиски средства;
- неврзана опрема.

Освен тоа беа добиени и неколку одговори, од што зависи висината на инхерентниот ризик и тоа: дали се работи за прв или последователен ангажман, дали имало наоди или не во претходните ревизорски извештаи, дали салдата на сметките се значајни или не се, дали има специфични комплексни трансакции или нема.

Од одговорите може да се заклучи дека како најположни за појава на инхерентен ризик се паричните средства, побарувањата од купувачите, обврските кон добавувачите и залихите, но постојат и други сметки кај кои постои можност за појава на инхерентен ризик и тие се разликуваат од компанија до компанија во зависно од природата на работа на истата.

12. Следното прашање беше наменето за интерните контроли на компаниите, дали обично се задоволителни и дали во пракса често се случува контролниот ризик да е висок. Одговорите се дадени на наредната табела и графички приказ:

Табела 11. Табеларен приказ на одговори одпрашање бр.12
 Table 11: Tabular presentation of the answers

Можни одговори	Број на одговори	Структура
Често е висок	0	0%
Понекогаш е висок	1	10%
Многу ретко е висок	2	20%
Зависи од оделните ревизии	7	70%

Графикон 10. Контролен ризик
 Chart 10. Control risk

Дека контролниот ризик многу често е висок не се изјасни ни еден од испитаниците, 10% од одговорите беа дека контролниот ризик понекогаш е висок, 20% одговорија дека ова се случува многу ретко, а најмногу одговори имаше (70%) дека висината на контролниот ризик зависи од одделните ревизии.

Од ова може да се заклучи дека контролниот ризик најмногу зависи од квалитетот на поставените интерни контроли, а ова пак варира од компанија до компанија. Кај компаниите со подобро поставени интерни контроли, овој ризик е понизок, додека таму дека нема добра поставеност на интерните контроли се зголемува и контролниот ризик.

13. На прашањето број 13 да се наведат 3 клучни ризици од прифаќањето на ревизорскиот ангажман кај одреден клиент добиени беа следните одговори:

- независноста на ревизорот;
- интегритетот на менаџментот;
- компетентноста на ревизорот;
- потребата од ангажирање на дополнителни експерти;
- мислењата од претходните ревизии;
- видот на секторот во кој работи клиентот;
- дали имало претходни ревизии;
- големината на клиентот и неговите барања;
- можноста ревизорската куќа да биде тужена за штета;
- недоволен капацитет;
- скриен конфликт на интереси;
- дали се работи за котирана компанија;
- кредити од банки;
- интегритет на раководството;
- агресивни сметководствени политики;
- значајни сметководствени грешки;
- дали претходниот ревизор имал несогласување со менаџментот;
- дали претходниот ревизор во целост го наплатил надоместокот;
- дали менаџментот доставил неразумни барања во врска со рокови;
- ризикот од нарушување на принципот на независност;
- несогласување на потенцијалниот клиент во комуникацијата со претходниот ревизор;
- специфичен делокруг на работата на клиентот т.е. дали ревизорот има доволно познавање за специфичните трансакции кај клиентот и доколку не, дали е во состојба да го исполни барањето на стандардите за ангажирање на експерти;
- забрана за комуникација со претходен ревизор;
- недозволен пристап до сметководствената евиденција.

Од одговорите може да се заклучи дека голем е спектарот на ризици кои се појавуваат при прифаќање на ревизорски ангажман.

14. Како техники за намалување на ризикот од примената на методот на примерок се наведени следните:

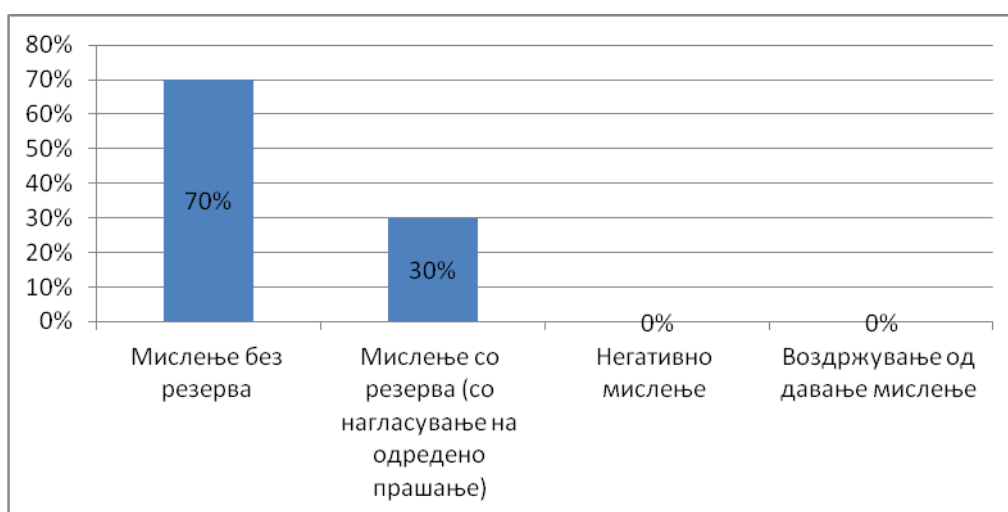
- поделбата на примерокот;
- стратификација на примерокот;
- расудувањето на ревизорот;
- примена на суштински аналитички постапки;
- групирање на популацијата по видови;
- групирање на популацијата по ризичноста;
- групирање на популацијата по староста;
- користење на поголем примерок за тестирање;
- детална анализа и потврдување на салдата и трансакциите кои се материјално значајни;
- максимално исклучување на човечки фактор при избор на примерокот;
- поголем обем на тестирање;
- детална анализа на материјално значајни салда;
- компјутеризирана техника за избор на примерок.

Одговорите покажуваат дека ревизорите користат најразлични техники со цел намалување на ризикот кој произлегува од употребата на методот на примерок.

15. Последното прашање од прашалникот се однесува за ревизорското мислење и за тоа какво мислење најчесто во пракса се искажува. Одговорите се прикажани на графичкиот приказ.

Табела 12. Табеларен приказ на одговори од прашање бр.15
Table 12: Tabular presentation of the answers

Можни одговори	Број на одговори	Структура
Мислење без резерва	7	70%
Мислење со резерва (нагласување одредено прашање)	3	30%
Негативно мислење	0	0%
Воздржување од давање мислење	0	0%

Графикон 11. Ревизорско мислење
Chart 11. Audit opinion

Најзастапено мислење во пракса е мислењето без резерва и тоа во 70% од случаите, во 30% се изразува мислење со резерва (со нагласување на одредено прашање), 0% одговорија дека изразиле негативно мислење или дека се воздржале од изразување на мислење за ревизорските извештаи. Од ова се гледа дека најчесто ревизорите изразуваат мислење без резерва за финансиските извештаи, а во случаи кога тоа не е можно изразуваат мислење со резерва со нагласување на одредено прашање.

ЗАКЛУЧОК

Најприфатената дефиниција за ревизијата е дека таа претставува систематски процес на објективно прибирање и оценка на докази поврзани со извештаите за економските настани и резултати, со цел да се потврди степенот на коресподентност помеѓу постоечките извештаи за работењето и однапред утврдените критериуми и да се дистрибуираат добиените резултати до заинтересираните страни. Примарната цел на ревизијата низ годините се менувала, сепак како главна цел останало да се направи испитување на податоците кои се прикажани во финансиските извештаи на компанијата и да се испитаат методите кои биле користени при нивното составување. Ова се прави од страна на надворешен ревизор. Надворешниот ревизор е лице кое не е вработено во компанијата. Најопшта поделба на ревизијата е на интерна и на екстерна. Понатаму, постојат неколку видови на екстерна ревизија, но најзастапена е ревизијата на финансиските извештаи, на која беше даден и главен акцент во овој труд.

Ревизијата на финансиските извештаи се темели на три фундаментални концепти и тоа: концепт на материјалност односно значајност, концепт на ревизорски доказ и концепт на ревизорски ризик. За да се спроведе брза, ефикасна и ефективна ревизија на финансиските извештаи, потребно е разбирање и имплементирање на овие три концепти, кои се меѓусебно поврзани. Потребно е нивно соодветно комбинирање со цел да се спроведе и добие квалитетна ревизија. Овие три фундаментални концепти беа опфатени при разработката на трудот, со посебен акцент на ревизорскиот ризик.

Првиот концепт, материјалноста, се однесува на важноста и значењето на ставките и трансакциите кои се прикажани во финансиските извештаи. За една информација се вели дека е материјално значајна, доколку нејзиното неприкажување или погрешно прикажување, може да влијае на одлуките кои ги донесуваат корисниците врз основа на финансиските извештаи. За одредување дали некоја информација е материјално значајна или не е, во ревизијата се нема утврдено некоја унифицирана метода или формула, постојат различни техники за нејзино одредување и квантифицирање, но на

крај, најголемо влијание за нејзино утврдување има ревизорското расудување и мислење.

Целта на ревизијата е ревизорот да обезбеди доволен ревизорски доказ за да може да донесе соодветен заклучок за финансиските извештаи, врз основа на кој ќе го формулира ревизорското мислење. Ревизорски доказ претставуваат сите информации кои се користат од страна на ревизорот при донесување на заклучоците врз коишто се базира ревизорското мислење. Овие информации се содржани во сметководствената евиденција и во финансиските извештаи и истите се добиваат во текот на процесот на ревизија, а можат да вклучуваат и ревизорски докази добиени и од други извори како што се претходните ревизии, од интерните ревизии, контролите на квалитет на фирмата и слично. За обезбедување на ревизорските докази, се применуваат ревизорски постапки кои се делат на тестови на контрола (тестови на усогласеност) и детални/директни постапки (суштински тестови).

Третиот фундаментален концепт е концептот на ревизорски ризик. Ревизорски ризик е ризикот дека финансиските извештаи содржат материјално значајни погрешни прикажувања кои ревизорот нема да ги открие и ревизорот ќе изрази несоодветно мислење за истите. Ревизорскиот ризик е составен од неколку вида на ризик, и тоа: инхерентен, детекционен и контролен ризик. Инхерентниот ризик е ризикот дека финансиските извештаи содржат материјално значајни погрешни прикажувања, контролниот ризик е ризикот дека интерните контроли кои се поставени од компанијата, нема да ги откријат овие материјално значајни погрешни прикажувања. Доколку овластениот ревизор и по спроведените ревизорски постапки не успее да ги открие материјално значајните погрешни прикажувања во финансиските извештаи, тој ризик е познат како детекционен ризик или ризик од неоткривање. Покрај овие, основните видови, ревизорот се соочува со уште еден ризик а тоа е деловен ризик, односно ризик да се соочи со губење на деловниот углед поради изразено несоодветно мислење за финансиските извештаи.

Основната цел на ревизијата е на крај ревизорот да даде мислење за точноста и објективноста на финансиските извештаи. Мислењето се дава во форма на заклучок во писмена форма. Постојат неколку видови на ревизорско мислење, и тоа: безусловно мислење, мислење со резерва, негативно

мислење и воздржување од давање на мислење. Најзастапено мислење е мислењето без резерва или позитивното мислење. Ова беше добиено и како резултат од спроведениот прашалник до ревизорските фирми, кои одговорија дека најголем дел од ревизиите кои ги вршат завршуваат со давање на позитивно мислење.

Постои меѓусебна врска помеѓу трите компоненти на ревизорскиот ризик (инхерентен, контролен и детекционен ризик). Оваа врска е обратнопропорционална, односно постои обратнопропорционална врска помеѓу инхерентниот и контролниот ризик од една страна и детекцискиот ризик од друга страна. Доколку ревизорот ги оцени инхерентниот и контролниот ризик на повисоко ниво, ова ќе бара поголем обем на ревизорски постапки со цел намалување на ризикот од неоткривање и обратно. Крајна цел на ревизијата на финансиските извештаи е ревизорот на крај да изрази разумно уверување дека финансиските извештаи не содржат материјално значајни погрешни прикажувања. Се вели, разумна сигурност, бидејќи ревизорот никогаш не може да искаже апсолутна сигурност дека финансиските извештаи не содржат материјално значајни погрешни прикажувања. Поаѓајќи од трите основни компоненти на ревизорскиот ризик, е дефиниран модел за утврдување на ревизорски ризик.

Поаѓајќи од значењето на трите концепти на ревизијата, ревизорски ризик, материјалност и ревизорски доказ, токму оваа тема ја избрав за разработка во мојот магистерски труд. Со цел не само теоретска разработка на темата туку и практично согледување на истата, односно да се согледаат какви ризиците со кои се соочуваат ревизорските фирми во РМ и како управуваат со истите, спроведов истражување во форма на прашалник кој беше испратен до 20 ревизорски фирми во Република Македонија. Врз основа на одговорите, направив анализа на прашалникот. Како поопшти заклучоци можат да се извлечат неколку, и тоа дека:

- Ревизорските фирми во РМ освен ревизија на финансиски извештаи, спроведуваат и други видови на ревизија за своите клиенти;

- Ревизорските куќи, при вршењето на ревизиите за клиентите во најголем број случаи, се потпираат интерните контроли кои се поставени во рамки на компаниите;
- При вршење на ревизиите дури 45% од ревизорските компании се сочиле со ограничување на нивниот делокруг на работата што и не е мал процент, ова довело до изразување на мислење кое е различно од мислењето без резерва;
- При секоја ревизија, ревизорите ја утврдуваат и квантифицираат материјалноста, а за нејзино одредување користат најразлични критериуми;
- Освен материјалноста утврдена на почетокот на ревизија, се прави нејзина проценка и во текот на ревизијата, при што голем дел од ревизорските фирми прават промена на првично утврденото ниво на материјалност, а само мал дел не вршат промени на истата;
- За прибирање на ревизорските докази, се користат најразлични тестови кои се на располагање на ревизорите, се користат и статистички и нестатистички методи за избор на примероците, а како најчест метод за потврдување на вистинитоста на одредени ставки или трансакции, се користат конфирмациите;
- На крај, најчесто мислење кое го изразуваат ревизорите при вршење на ревизиите за своите клиенти, е мислењето без резерва, само во некои случаи се изразува мислење со резерва со нагласување на одредено прашање. Во ниту еден од одговорите не беше нагласено дека ревизорите имаат изразено негативно мислење за финансиските извештаи за своите клиенти.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Алексич, д-р Миланка: Ревизија и контрола, Бања Лука, 2012.
2. Амлон, Жан-Луј, „Финансиско управување (Четврто ревидирано и проширено издание), 2004.
3. Ацески д-р Благоја, Трајкоски д-р Бранко: Интерна и екстерна ревизија, Економски факултет-Прилеп, 2004.
4. Барјактарович Лидија: „Управљање ризиком“, Београд, 2009
5. Basu S.K.: „Fundamentals of auditing“, 2009.
6. Божиновска Лазаровска, Зорица, „Ревизија“, Економски факултет, Скопје, 2001
7. Boutell Wayne S.: „Auditing with the computer“.
8. Вилијам Ф. Месеиер, Услуги за ревизија и уверување, системски пристап, второ издание, Бостон, САД, 2000
9. GAO- „Auditing guide“, 2003.
10. Grand Thronton: Planning the external audit (The audit committee guide series)
11. Gray Iain, Manson Stuart: „The audit process“ (4th Edition), 2008.
12. Griffiths Phil: „Risk-Based Auditing“, 2005
13. Davis Robert E.: „IT Auditing: An adaptive process“, 2005
14. Dan M. Gay, Wayne C. Alderman, Alan J. Winters: Auditing, The Dryden Press, Forth Worth, 1996
15. Димитрова д-р Јанка: Ревизија (Теоретски и практични аспекти), Економски факултет-Штип, 2013.
16. Димитрова д-р Јанка: Ревизија - Практикум, Економски факултет-Штип, 2014

17. Димитрова Јанка; Теоретско-методолошки аспекти на независните ревизорски тестови и нивната функција во имплементацијата на фундаменталните концепти во ревизијата; магистерски труд; 2005 г.
18. Димитрова м-р Јанка, Информативната функција на ревидираните финансиски извештаи при мобилизација на капитал преку емисија на хартии од вредност, Докторска дисертација, Економски факултет, Прилеп, 2010
19. Думичич д-р Ксенија, Цветкович Бојана: Дизајни узорача примјенливи у ревизијским тестовима, 2007
20. Dube D.P, Gulati V.P.: „Information system audit and assurance“, 2005.
21. Закон за ревизија (пречистен текст), Сл.Весник на Р.Македонија
22. Закон за државна ревизија , Службен весник на РМ бр.66 од 13.05.2010 година
23. Институт на овластени ревизори на РМ, Внатрешна ревизија
24. IFAC Handbook 1999 Technical Pronouncements, IFAC, New York, 1999
25. International standard on auditing (UK and Ireland) 530: Audit sampling and other means of testing, 2008.
26. Јовкович м-р Билјана: Тестирање реалности циклуса трансакција и салда рачуна залиха и сталне имовине, Економски хоризонти, 2011
27. Јовкович м-р Билјана: Примена постапка узорковања ревизора за сврху тестирања контрола предузема клијента, Стрични чланак-Економски хоризонти, 2010.
28. Kagermann Henning, Kinney William, Kuting Karlheinz, Weber Claus-Peter: „Internal audit handbook“
29. Ketujuh Edisi: „Modern auditing“.
30. Кнежевич д-р Горанка, Станишич д-р Немања, Миздракович д-р Вуле: „Анализа финансијских извештаја“, 2013.
31. Крактус Ема: Ефикасност супстантивног тестирања у ревизији, Мастер рад, 2010.

32. Лубомир Станковиќ: Важност доказа ревизије у поступку обављања ревизија са освртом на МСР 8 – Докази ревизија (ISA 8 – Audit evidence), *Книговодство*, 12/95, Савез рачуновоћа и ревизора Србије, Београд, 1995
33. Маја Димовска, *Современи трендови во развојот на државната ревизија во Република Македонија*, Прилеп, 2016
34. М. Андриќ, *Ревизија на сметководствени*, Суботица, 2002
35. Меѓународни стандарди за ревизија, Комисија за ревизорски стандарди, Скопје, 1998
36. Милетиќ А, *Екстерни конфирмации како ревизорски доказ*, Сметководство, ревизија и финансии, 2012
37. Millichap Alan: „Auditing“, 2002.
38. Николовски д-р Пеце: *Интерна и екстерна ревизија*, Економски факултет-Прилеп, 2009
39. Николоска Марија, *Проблеми при проценка на ризикот во спроведувањето на комерцијалната ревизија на финансиските извештаи*, Економски факултет , Прилеп
40. Pathak Jagdish, „Information technology auditing “(An envolving agenda), 2005.
41. Петрович Зоран: „Системи обрачуна трошкова“, Београд, 2012.
42. Прифаќање на клиент, доставување на понуди за ревизија, буџетирање и следење на трошоците на ревизијата, Владимир Зоговик, Прајсвотерхаус Куперс РЕВИЗИЈА ДОО, 2011
43. Pickett, Spencer: „The internal auditing handbook“-third edition, 2010.
44. Puncel Luis: „Audit procedures“, 2008.
45. PCAOB, Staff audit practice alert no.12: Matters related to auditing revenue in an audit of financial statements, 2014.

46. Правилник за начинот на извршување на внатрешната ревизија и начинот на известување за ревизијата, „Службен весник на Република Македонија бр.136/10
47. Правилник за основните елементи на упатството за работа, повелбата, годишниот план и програмата за внатрешна ревизија, Министерство за финансии, Скопје, 2005.
48. Прирачник за финансиска ревизија (прв дел)
49. Прирачник за ревизија на регуларност на финансискиот извештај, Скопје 2016
50. Прирачник за IFAC 1999, Технички соопштенија, IFAC, Њујорк, 1999
51. Rittenberg Larry, Johnstone Karla, Gramling Audrey: „A business risk approach“, 2012.
52. Рошка, д-р Власта: „Ревизија“-Скрипта предавања, Загреб. 2012.
53. Roozeboom Diana, Porter Holly: „U.S. Master auditing guide“-(third edition)
54. Сојуз на сметководители, финансии и ревизори на РМ, Меѓународни стандарди за ревизија, Превод од англиски јазик, Скопје, 1998 година
55. Станишич Милован: Ревизија, Београд, 2014.
56. Станишич Милован, Станојевич Љубиша: Ревизија и примена компјутера, Београд, 2008.
57. Станоевски Станое, „Контрола и ревизија“, Економски факултет – Скопје, 1998.
58. Thronton Grant: „Planning the external audit“
59. Тушек Борис, Жагер Лајош, Ричка Жељко: „Ревизија“, 2006
60. Филип Алан, “Природата, опфатот и квалитетот на ревизијата” 1994
61. Хамидович, Харис, „Приручник за израду и ревизију плана сигурности особних података у аутоматској обради“, Загреб.
62. Hall, A. James: „Information Technology auditing“, 2011.
63. Hamel Sadler: „Auditing-a final approach“ (third edition), 1998.

64. Hamilton Jane, Campbell Fiona, Moroney Robyn: „Auditing“-A practical approach.
65. Chaplain Jack: „Auditing information systems“ (Second edition), New Jersey, 2003.
66. Watine A. Donald, Turney B.B Peter: „Auditing Edp systems“-second edition, 2002.
67. Weinstein Michael B.: „Total quality safety and auditing“, 1997.
68. Wilburn Arthur J.: „Practical statistical sampling for auditors“
69. William F. Messier: Auditing & Assurance Services, A Systematic approach, second edition, Boston, USA.

Интернет страни:

1. www.finance.gov.mk
2. www.iorm.org.mk
3. www.sunr.mk
4. www.iorm.org.mk